

Erindringer fra en gård i Bjødstrup. Revideret 2022

Jeg blev født på gården Teglvang d. 31. marts 1943 i Gjellerup sogn, ved Ø. Bjødstrup ca. 4 km øst for Hammerum og 2 km syd for hovedvej 15. Jeg kom i lære som maskinarbejder dagen efter jeg blev 16 år, men boede på gården til jeg var 19 år. Jeg flyttede til Herning fordi jeg ville læse til maskinist om aftenen det sidste år jeg stod i lære i Herning.

Min far er født 12. februar 1904 i Sinding nordvest for Herning. De var seks børn, 4 drenge og 2 piger. Den ældste blev landmand på Nordsjælland, hans ene søn, Aksel, forsøger jeg også at få til at skrive. Han var landmand og er nu (1990) omkring 70 år gammel. Den anden ældste søn, min farbror Viggo, blev landbrugskandidat og underviste på Landbohøjskolen. Det tredje barn, en pige, blev gift med en gårdmand. Det fjerde barn, også en pige, blev ikke gift. Hun arbejdede på landet, bl.a. i mit hjem, til hun døde før hun blev 50. Det femte barn var min far; han blev landmand. Det sjette barn blev museumsinspektør på Nationalmuseets 3. afdeling, og han var også professor i København.

Min farfar solgte ejendommen i Sinding omkring 1919 og flyttede til Vildbjerg (Nøvling skole) en kort tid, men det var for dyrt at bo der. Han købte så 16 tdr. land jord af Mikaelen på Ø. Bjødstrup og byggede en ejendom.

Til hjælp på ejendommen havde han en datter og den yngste søn, Axel. Efter to år var det min fars tur til at være hjemme, og lillebror tog på højskole. Kort efter døde farfar af mavekræft.

Min mor er født d. 29. august 1913 i V. Isen sydøst for Ikast på en sandjordsejendom. Der var 4 piger og 2 drenge. Pigerne blev landmandskoner. En søn rejste til Sverige og blev arbejdsmand; den anden søn blev senere landmand. Min mors bedsteforældre var hede opdyrker på Københavner-heden, som nu ejes af Carlsberg-fonden. To af mine oldeforældre er hædret i kongehuset for hede opdyrkning. De byggede 3 hedegårde som stadig er i drift.

Mine bedsteforældre var fætter og kusine og blev bedt om at gifte sig, idet mormor var gravid med en anden, som løb sin vej. Min moster arvede fødehjemmet og fik fire børn. Jeg kom der meget og legede med fætre og kusiner. Det var et utroligt fattigt hjem, som jeg aldrig glemmer.

Jeg havde to ældre søskende søstre. Else f. 16/7-1936 og Grethe f. 1/8-1938. Else rejste hjemmefra, da hun var 16. Hun tog til Herning, hvor hun arbejdede hos en øre-, næse-, halsspecialist. Derfra tog hun til Fredericia som revisor, til hun blev omkring 26 år. Derefter rejste hun til Brøndby Øster som husmor og hjemmeplejer. Grethe blev hjemme noget længere som hushjælp, senere rejste også hun til København, hvor hun arbejdede som hushjælp og senere blev husmor. Hun døde i Brøndby Strand i 1990.

Det første jeg med sikkerhed husker var omkring 1946. Da var vi alle i København og besøge mine to farbrødre, detaljer er uinteressante i denne sammenhæng.

Sammenlignet med mange kolleger var min far interesseret i mange andre ting end landbrug. Han gik flittigt på biblioteket i Herning og havde lånekort nr. L28. Da jeg som knægt begyndte at låne bøger, kunne jeg nøjes med at sige "Det er til L28". Ofte skrev de ikke en gang bøgerne op. "L" i lånenummeret stod for "land".

Min far var god til at konstruere ting. Han købte sognets første radio ca. 1922 og byggede den om fra én lampe til to lamper. Under krigen stykkede han en primitiv vandpumpe sammen, så vi fik lagt vand ind i stald og køkken. Motoren til pumpen kunne også trække roerasperen.

Far havde også hobbyer. Han samlede på muntre vers og rim. Han var en dygtig tegner og malede også landskab. De bøger, han læste, var både skønlitteratur og fagbøger om astronomi, geografi, historie, politik og meget andet.

Der var ikke nogen naboer, der havde samme interesser, og det var derfor ikke ualmindeligt, at jeg blev mobbet i skolen pga. far. Far podede også frugttræer og sprøjtede haver for folk.

Ejendommen var på 16 tdr. land og blev kaldt "Teglvang", fordi der havde ligget et teglværk på stedet. Der var lergrave i marken, og jorden var meget stiv lerjord. Far købte ejendommen af sine søskende, da farmor døde på gården hvor hendes datter Kristiane var kone. Han kom til at sidde rimeligt og klarede landbrugskrisen i 30-erne, fordi han var nøjsom og aldrig lavede løs gæld. Han var pessimistisk i pengesager og brugte aldrig den sidste krone. Han havde sin søster og sin mor til hjælp de første par år på ejendommen. Senere havde han husbestyrerinder, hvoraf min mor skulle blive den sidste. Min far har fortalt mig om økonomi og tjenestefolk i tiden op til omkring 1948.

Ejendommen var gedigent opført i tegl og med tegltag. Stuehuset og stalden var høje bygninger med god plads til foder på staldloftet. Laden var af træ med eternittag. Far sørgede selv for vedligeholdelse, og alt udvendigt træværk blev malet hvert hår. Ændringer i stalden murede han også selv. Inde tapetserede han og lavede ekstra isolering af gulve og vægge. Der blev bygget maskinhus og hønsehus i min tid. Det blev lavet i staldbygningen, som efterhånden blev bygget større. Han plantede selv læbælte og frugttræer

Vi tre unger kom tidligt i arbejde; vi lugede og fejede de toppede brosten på gårdspladsen og i indkørslen. Det kunne man klare fra omkring 6-års alderen, og derefter var det vores arbejde. Det var også vores opgave at holde haven ren. Mor såede køkkensager og plantede overvintrende blomster ud. Far gødede og lavede omlægninger i haven, beskar buske og frugttræer og var tidlig med at sprøjte mod skurv med kalkvand og blåsten -ikke gift. Så længe tilbage som omkring 1947 sprøjtede vi selv for agerkål. Far købte selv en sprøjte til at sætte bag på hestevognen, og så trak han sprederen med håndsving, medens en af os unger kørte hestene. Jeg har aldrig andre steder set et sådant udstyr. Græsplænen blev også slået af os børn med en Gudenå plæneklipper. Ofte styrede min søster, mens jeg var "hest" med en snor i klipperen.

Far dækkede de mange roser med bøgeblade og derefter små klatter jord til at holde bladene. Vi vandede haveblomster og køkkenhave med en spand; græsplænen blev aldrig vandet. Vi havde radiser, porrer, salat (som blev serveret med sur fløde), spinat, ærter, peberrod, agurker, græskar, persille, rabarber. Nogle år havde far tobak til piben; tobakken blev tørret i maskinhuset. Vi havde også arbejdet med at plukke hindbær, stikkelsbær, ribs og solbær, som blev syltet ved at koge bærrene med sukkerroer, da der var sukkerrationering. Kun mine søstre nåede at lære syltning. Vi fik fryseboks i Hammerum ca. 1952. Derefter lavede min mor kun syltetøj, men det var mig, der rensede bærrene, så de var klar.

Vi havde kun røde køer (ca. 7) og 2-4 kvier og nogle kalve. Tyrekalvene blev fedet og solgt, ingen stude. Alle køerne havde pigenavne fra de var kvier. Der var Rosa, Hanne, Hansine, Rødhætte, Grete og Signe. Det var ofte os unger, der døbte dem. Far havde være kontrolassistent, før han kom "hjem" på gården, og han gerberede selv mælken og førte regnskab med smørydelsen pr. ko. Jeg husker ikke, vi har brugt tyr, selv om Ø Bjødstrup havde tyr helt til ca. 1962. Man fløjtede på en speciel måde, når en ko hoppede op på en anden. Derved viste det sig, om en ko var "tyregal", som det hed i løbetiden. Ja, det var faktisk kun to dage max., så vi skulle være vakse og se efter og så få ringet til inseminøren (Møller).

En gang ringede far til politiet, der havde næsten samme nummer, og sagde: "Jeg vil gerne have en rød ko insemineret". Det troede betjenten ikke, han kunne klare, var svaret. Den tyregale ko skulle så ind i god tid, før "æ kunstig tyr" kom. Så snart vi var store nok, omkring 11 år, var det vores job at hjælpe ham med at holde halen og forhindre koen i at hoppe rundt i båsen under insemineringen. Koen var ikke indforstået med behandlingen, der bestod i at han stak en (venstre) arm i enden og det lange plastrør i skeden. Med

venstre hånd kunne han mærke, hvor livmoderhalsen var og så føre sæden lige til åbningen. Vi morede os ofte over at Møller altid sagde: "Rolig moster, moster, moster".

De fleste køer kælvende fra februar til april, fordi der bl.a. var bedst tid til det i den periode, og pga. foderrigelighed i maj måned. Vi beholdt næsten altid kalvene. Det hændte, at der blev født for mange kvier, som så blev solgt kort efter insemineringen, oftest til gårde på egnen. Jeg husker kun, far købte én voksen ko. Når køerne var "færdige" (udtjente), ringede far til en salgsmand ved samlestalden i Herning (Jens Birk, hed han), som stod for salget til slagtehuset. Koen blev hentet med lastbil af en vognmand, som en gang om ugen hentede høveder.

Far var i bestyrelsen for Hammerum Mejeri i nok over 30 år, de sidste 17 som kasserer. Det betød, at mange landmænd med dårlig økonomi kom hver måned for at få forskud på mælkepengene. Der var virkelig faste "kunder". Jeg fik lært, at man skal have orden i "æ peng" (pengene). Far brugte ikke konsulenter, men læste Husmandsbladet og Landbonyt, som han bror var medudgiver af. Nogen moderne landmand var han ikke.

Kobåsene var to og to med træ på sider og foran. Der var fodergang og krybbe. Bind-sler var af jern, men far lavede ofte en af reb, splejset sammen med en tilskåret pind ind igennem løkken og så på tværs. Alle kalve var bundet sådan. Vi havde ikke tavler ved køerne, men en bog med navn og ydelse. Køerne blev ikke vandet om vinteren, undtagen når de havde kælvet. De blev budt vand af en spand for at prøve, men de var ikke tørstige, når de fik roer. Grebningen havde altid haft afløb til en ajlekule; det var jo god gødning. Kalvene havde høj krybbe, ellers trådte de op i maden. Nogle kalvebåse var naturligvis korte og nogle lange.

Arbejdsgangen i stalden fra indbinding var omtrent sådan: Fra den første frost var der "indbinding" (ikke let nattefrost). Der kunne også bindes ind pga. hård storm og regn. De store kvier var de sidste, der kom ind, og det var ofte en mørk aften i silende regn. Vi mærkede ligefrem, hvor glade de var for at blive hentet ind. Vi var altid gode venner med dyrene, så de var lette at få fat på og slå et reb om hornene. De kunne dog være voldsomme, og man skulle passe på ikke at gå foran dem; så kunne man let blive løbet over ende.

Når køerne var bundet ind, skulle de alle klippes med håndklipper, og det var ofte børns arbejde. Først klippede vi ryggen på dem alle, så de ikke fik det for varmt, derefter blev de klippet ned over siderne. Klipningen kunne ofte strække sig helt hen til jul (ca. 4 uger). Så længe der var kårroer på marken, blev køerne fodret med top. halm og lidt sukkerroer. Om morgenen blev der første malket.

Vi fik malkemaskine i 1952, så jeg fik ikke lært at malke. Før den tid var mine to søstre oppe kl. 5 for at hjælpe far med at malke med hånd. Efter malkningen fik grisene mad (grutning opblødt i surmælk), derefter fik køerne foder, som før nævnt og til sidst hønsene og så var der havregrød kl. 7.00 hos mor, som ikke hjalp i stalden. Efter morgenmaden, som bestod af havregrød med smørklat og franskbrød med ost, tog far en lur, også når der var travlt, men kun 10 min. Så muggede han ud ved køerne og strøede med halm. Når sukkerroetoppen fra efteråret, i marts var færdig-ensileret, blev det brugt til foder om aftenen. De køer, der lige havde kælvet, fik kraftfoder, som så langsomt blev aftrappet, hvis ydelsen faldt. Om aftenen fik køerne først raspede roer; derefter kalvene. Derefter fik grisene igen grutning opblødt i surmælk (vi kaldte det "blødt"). Som regel fik hønsene det samme, de fik sjældent hele korn. Hønsene fik også strandskaller for at give en bedre skal på æggene. Jeg husker ikke, at vi har givet grisene roer, men på et tidspunkt blev de kogte kartofler fodret op til grisene. Efter fodring malkede vi, og til sidst, fik køerne halm, inden vi gik ind og spiste aftensmad. Alt var meget præcist tilrettelagt, og det var sjældent der blev spist så meget som 5 min. Over "normal tid". Om middagen skulle grisene have "blødt", også hønsene og kalvene blev fodret. Køerne fik normalt hø, spandene skulle vaskes, og så var der middag kl. 12.00 - altid 2 retter. Ofte kom posten lige, når vi spiste, og ofte blev han budt til bords.

Børnenes arbejde var at samle æg ind. give kalvene mælk af en spand, eventuelt raspe roer til dem og give dem roer.

Det var kun, når far var i byen, at vi fodrede svin og køer. Køerne blev striglet om vinteren, men ikke som fast arbejde. Klovene blev ikke beskåret. Vi havde ikke et særligt malkerum, spandene blev vasken af hvem der havde tid i hjørnet mellem stald og bryggersdør; altså udenfor, hvor spandene også hang på muren. Mælkekusken var en af naboerne, som gav billigste bud på et års kørsel. Det var altid en husmand, der manglede penge. Senere blev det en fattig vognmand, der bød billigst. Omkring 1954 fik husmanden hestene byttet ud med en traktor til mælkekørsel. Det var normalt, at mælken blev afhentet ved stalddøren, hvor den langt de fleste steder stod på jorden (hos os på brosten). Vi fik ikke valle hjem, mejeriet lavede kun smør, og derfor fik vi lækker kærnemælk hjem en gang om ugen

Når der kom forår i luften, begyndte køerne og kvierne at være urolige - de kunne lugte græs. Køerne kom først ud og var fulde af spilopper den første dag. Vi skulle passe på at de kunne se trådene på vej til fennen, så vi stod vagt på kritiske steder og viftede med en kæp. De var som regel kun ude en kort tid de første dage og fik i den tid tilskudsfoder. Når vejret var stabilt og græsset højt, blev kvierne bundet ud og var så ude til sidst i november. Det skete, at de i kort tid stod i tøjrtæt ved eltråden for at lære at respektere hegnet.

Som regel var det nemt at få køerne ind til malkning, ofte kunne vi stå ved lågen og kalde "bosse, bosse", så kom en af dem, og de andre fulgte efter. En tid havde vi en dejlig hund, King, som køerne havde megen respekt for. Var der en af køerne, der ikke ville følge de andre, behøvede vi blot at sige "puds", også selv om King ikke var lige i nærheden, så skulle han nok få benene på nakken, og udbryderen blev drevet hen til de andre.

Der var mund og klovsyge i 1953 og det betød at børn måtte blive hjemme fra alting også skole. Jeg ved ikke hvordan de fik købmandsvare, men gården blev lukket af landbetjenten og der blev sat skilte op med adgang forbudt. Vi hørte om mange landmænd der sad ude ved køerne og græd. Stalden blev tømt og alt blev kalket med stærk kalk. Raske køer blev vaccineret.

Når der begyndte at være roe top i oktober, blev det kørt ud på græsset som tilskudsfoder. På nogle græsmarker blev kreaturerne vandet med spand. Det var et slidsomt arbejde på varme sommerdage, og det var som regel børns arbejde. I en fenne kunne vi hente vand fra en mergelgrav og bære det til et kar på marken. Under en sådan gåtur op gennem fennen gik kvierne bagefter mig og en dag blev en af dem tiltrukket af min bagdel og gav mig et meget kraftigt skub, så jeg fløj hen ad græsset med spandene larmende om mig. Da jeg kom til mig selv, stod kvien og så helt forskrækket på mig, som om den ville sige "Undskyld, du blev vel ikke gal". I 1955 fik man vandvindmøller til at pumpe vand op. Kalvene skulle også bindes ud. De stod ofte i tøjrt en tid, til de blev store nok til at forstå elhegn. Det var vores arbejde at flytte og vande dem med mælk tre gange om dagen. Når de gik løse, kunne det være svært at vande dem, så de fik lige meget surmælk, men det skulle de have. Senere på sommeren fik tyrekalvene grutting i mælken, så de kunne blive godt i stand til slagting. Det var også tyrekalvene, der var sværest at holde væk fra spanden, når de havde drukket. Man måtte slå dem med en kæp, så de mindre kviekalve kunne få deres part. Vi slagtede aldrig kalv selv, og det var der heller ikke nogen af naboerne der gjorde. Mange landmænd smagte aldrig kalve- og oksekød på den tid. Overskudskvier blev solgt til andre landmænd.

Der var mund- og klovsyge omkring 1953, men vi fik det ikke, selv om naboerne havde det. Der blev ikke slået kvæg ihjel dengang. Det skete at vi havde yverbetændelse, problemer med kælving og andet. Det skete også sidst på vinteren, at en ko fik "husmandssyge", dvs. en lammelse pga. mineral- og vitaminmangel. Omkring 1955 fik vi en ko opereret i maven; den havde fået et søm til at sidde fast i netmaven. Koen hed Rødhætte, og det var en ung dyrlæge, der afløste vores egen dyrlæge under sygdom, der opererede hende. Han hed Jessen og var meget stolt af at have fundet

årsagen til Rødhættes sygdom. Rødhætte blev rask. Vores normale dyrlæge hed Nørregård. Det var en flink mand og ofte havde han lange diskussioner med far om alt muligt. Vi betalte næsten altid kontant, og jeg tror vi fik lidt rabat af den grund. Ellers kom fru Nørregård og krævede regningerne op; det var en meget fin dame i pels.

Vi havde normalt 2-3 søer, som blev lagt til blandt de grise, der havde de bedste ben og voksede hurtigst. De blev altid kørt til orne, læsset på hestevogn i en sokasse. Ville soen ikke bedækkes med det samme, kørte vi hjem og hentede hende efter nogle dage.

Det var sjældent, vi handlede med grise med en grisehandler, men det skete, at vi købte og solgte smågrise. Når soen viste tegn på at skulle føde (vi kaldte det ikke at 'fare'), blev en "grisemor" stillet op. Det var et "bur" i sostien med lidt højere bund end gulvet. Det skulle forhindre soen i at lægge sig på grisene.

At tage mod grisene var vores arbejde, og vi fik bonus for de der overlevede over 7 stk. (et par kroner pr. stk.). Vi sad så på en malkestol ved soens bag og tørrede de små grise af, efterhånden som de kom ud. Nogle gange lagde vi dem i en tønne, indtil hele flokken var samlet, og så ville soen give mælk. Vi skulle sørge for at få alle grisene til patten. Så vidt muligt holdt vi opsyn det første døgn, for at ingen af smågrisene skulle blive 'lagt ihjel'. De små fik tænderne nappet af den første dag af far. Når grisene blev taget fra soen, blev hannerne kastreret af en nabo; senere gjorde far det selv. Der var ofte snaps eller øl bagefter til naboen og tid til en snak i køkkenet. I dag klipper man også haler, det gjorde vi ikke for de bed ikke hinanden. De havde det godt og var helt hvide og rene. Der var et kul i hver sti, altså 6-11 grise, som var søskende og de fandt selv ud af at gå hen i en grebning og besørge. Vi så aldrig en der glemte det, derfor havde de en pæn ren gulvstykke at sove på. Grise er jo meget klogere end andre dyr, den har blot været uheldig med sit udseende. Dens lugtesans er også på højt niveau.

Fedesvinene gik som sagt sammen i et kuld. Kuldene blev sjældent blandet, da det altid gav slagsmål. Den del af stalden, hvor svinene lå i strøelse, var isoleret i bunden (gulvet). Foran krybben var der jernrør, de kunne bide i og skribe ud af, når det var mad tid. Enkelte satte forbenene op på muren for at se, hvornår maden var på vej. Det skete, at vi havde en diegris, som blev kaldt "æ dægris". Den kunne blive meget fed og meget kælen, ofte sprang den ud og løb helt ud til bryggersdøren, hvor den stod og hylede, når det var tid til dens flaske. Grisene lærte hurtigt lyden af mors træsko at kende, og de kunne lære flere ting, én kunne stå på bagben efter sutteflasken. Grise havde aldrig navne, men soen blev dog kløet nu og da. Fedesvin blev målt om livet ved forbenene for at se, hvornår de skulle til slagtingen. Det var far, der gjorde det mens de spiste. Som før nævnt fik grisene 'blødt' og kogte kartofler, kogt på mejeriet. Nogle bønder havde andel i et transportabelt kartoffelkogeranlæg.

Der blev ringet til vognmanden om at hente slagtesvin til Herning Svineslagteri, som var et privat selskab. Til jul slagtede vi altid gris. Den kunne være større end en slagterigris, men den blev sultet lidt, for at den ikke skulle blive for fed. Der kom en hjemmeslagter og slagtede. Blodet blev ikke brugt hos os, men ellers foregik alt som normalt. Der blev tændt op i gruekedel i bryggerset til at skolde hårene på grisen, så de kunne skrubes af. Grisen blev hængt op på en stige med hovedet nedad, og indvoldene blev taget ud og tarmene rensed. Når det var gjort, skyndte slagteren sig videre til næste sted. Ofte byttede vi en halv gris væk, så vi fik en halv senere. Jeg husker, da alt kød skulle henkoges og saltet. Senere kom kødet i fryseboks i fælles frysehus. Henkogte ribben var en delikatesse, men saltet flæsk var ikke godt om sommeren. Det lå i kælderen i saltkar med et fluenet over. Det skulle vandes ud før brug for ikke at være for salt. Der blev også lavet rullepølse, fedtegrever, medister, sylte og skinken blev røget og hængt i kælderen - det var godt pålæg. Rullepølsen lå ofte oppe på loftet i pres under en tung sten. Her kunne pølsen også holde sig i vinterkalden. Vi gik en del til slagter og købte bøf og også kalvesteg, andre bønder var for nærige til det.

Vi havde to heste indtil 1957 (Prins og Sanne). Prins var en vallak, der blev 22 år, før han blev sendt til slagtning. Han var slem til at få kolik. Han var en blandet nordbagge, men meget kraftig og gul med sort manke. Han var alles kæledægge og meget glad for os. Når vi spurgte, "vil du have mad", lagde han hovedet på skrå. Han var ridevant, men gad ikke altid have en rytter på ryggen. Sanne var en mørkerød hoppe og ikke så kælen. Hun fik aldrig føl, det brød far sig ikke om. Ellers var det almindeligt, at hopper fik føl hos naboerne. I stalden stod hestene lige efter køerne, de havde pikkede brosten i båsen og afrundet grebning, hvorimod køernes var flade i bunden.

Hestene var altid sultne. De ville have mad først om morgenen og skrabede i båsen om aftenen for at få mad, før vi gik i seng. Hestene fik altid hakkelse (havre skåret op på hakkelses maskinen på loftet). Maskinen blev trukket af motoren i laden med en snor af reb. Jeg fik snart lært at lægge i, til at begynde med var far til stede, men da jeg var omkring 10 år gammel, fik jeg selv lov. Hakkelsen blev fyldt i en stor sæk, som blev dumpet ned gennem en lem i fodergangen. Hakkelsen blev så hældt i hakkelses kassen lige ved siden af hestene. Om sommeren fik hestene lov til at græsse sammen med køerne. Om vinteren fik de sukkerroer, de fik de største, som vi rensede omhyggeligt for jord. Ofte gjorde vi roer klar til far, så han kunne bruge dem om morgenen, når vi sov. Hestene var egentlig vores kæledyr efter hunden og kattene. For far var de nok nr. 1. Han kunne ofte tale med dem, som om det var klogere væsener, og hestene forstod det og gav også udtryk for deres sympati for ham. Heste var således ikke noget man slog på. Jeg tror, de havde indblik i arbejdet og forstod, hvad der var deres job. De stod bundet i en kæde, og seletøjet hang bagved. Når de skulle arbejde, blev de trukket udenfor og fik seletøjet lagt på lige uden for stalddøren. De løb aldrig fra os medens de ventede, men man skulle dog være 10-11 år, før de havde respekt for en.

Far var god til at vedligeholde seletøjet (det var vinterarbejde). Hestene blev ikke striglet regelmæssigt, men normalt var de pæne og velplejede. Kun Prins blev skoet på alle fire hove, fordi han blev brugt mest på vejen. Sanne blev ofte kun skoet på forbenene, da det er dem, der bliver hårdest belastet. Smeden i Hammerum skoede hestene, når skoene gik løse eller var slidte. Det skete at hestene stod i tøjlr for at afgræsse områder, der ikke var hegn om.

Jeg lærte at pløje, da jeg var 10 år, men græsmarken blev pløjet af en maskinstation (det var jo meget stift lerjord, vi havde). Vi havde kane og brugte den nok sidste gang i 1955. Mine søstre brugte også Prins til at trække kælken. Det er dog ikke meget, jeg husker til kanefart, men jeg husker, at vi kørte i vores ponyvogn (en fjedvogn), både når vi skulle på indkøb og familiebesøg. Der var to sæder vendt mod hinanden med et kalveskindsdækken til at knappe om benene. Det var en enspændervogn, som Prins havde æren af at gå med, han ville helst ikke løbe. Arbejdsvognen var en normal stiv vogn med høje baghjul og mindre forhjul. Den blev brugt til alt på marken og også, når vi skulle hente sække ved købmanden (foderstof). Ponyvognen gik ud af drift omkring 1954, hvor den blev umoderne. Far brugte mest cykel, når han skulle til købmand, eller også cyklede jeg efter sager.

Vi brugte kun lillebil (lillebil var et andet ord for taxa), en Ford A31, når vi skulle til juletræsfest 4. juledag i valgmenigheden i Hammerum og så til afdansningsbal. Der var nogle gårdmænd der købte bil kort efter krigen.

Der startede rutebil op lige efter krigen. Det hjalp far med at samle penge ind til, en slags privatisering. Rutebilen kørte til Herning på hverdage kl. 12.30 (fra Over Isen), og den var hjemme hos os igen kl. 17.00, hvor den havde en avis med til os fra Herning. Der blev flere gange samlet ind for at holde den i gang. Til sidst (i 1959) blev den overtaget af DSB, men den blev senere nedlagt. Vi fik aldrig selv bil, men mange fik det i midt af 50'erne.

Det var meget hårdt, da vi skulle have traktor ca. 1959. Hestehandleren fik kun hestene på betingelse af, at de ikke blev solgt til slagtning. Vi havde da fået to nye heste, Lis (rød med hvid blis) og Ulla (en nordbagge) var begge søde heste, men vi blev aldrig så gode venner med dem som med

Prins og Sanne.

Mor brugte altid rutebilen, når hun skulle til Herning. Det var meget sjældent, at hun cyklede til Hammerum. Far fik en Disela "røvskubber" med nummerplader, dvs. en 60'er knallert. Det var nok i begyndelsen af 50'erne for i 1957 havde han en Skylon-knallert med flad tank, siden en NSU Fox 125 cm' motorcykel. Han lavede ofte skitse af en hjemmebygget trehjulet cykelbil, så han kunne sidde i tørvejr.

Vi havde ikke får og geder. De kendtes ikke på fed lerjord, men far havde får i hans barndomshjem. Vores høns var hvide italienerer, ca. 50 stk. De havde til huse i sydenden af stalden, men senere blev hønsehuset lagt til stalden, og et hønsehus blev bygget som halvtag i forlængelse af stalden i ca. 1960. Æggene blev tørvasket i skurepulver og afleveret til købmanden, der skrev dem ind som kredit i bogen. I 1952 begyndte der at komme "æggemand", dvs. en stor varebil ejet af Otto Engedal. Han havde købmandsvarer med og fik så æggene. Han var altid munter og fløjtede, når han kom. Mor fik et stykke chokolade, og vi fik lidt lakridskonfekt. Det skete, at far fik en cigar. Efterhånden kom der et fradrag, hvis æggene var blevet vasket. Det gjorde hele produktionen mere vanskelig, og mange købte æggereder, hvor æggene så forsvandt ned i en skuffe under reden.

I maj købte vi kyllinger, som blev leveret i en æske - daggamle og usorterede mht. køn. Vi fik ca. 50 kyllinger, som blev leveret i en stor papkasse. Den første tid var de i en stor kasse, den var nok ca. 2 m lang, 1,5 m bred og 0,5 m høj. Kassen var delt i to rum, hvoraf den ene del var velisoleret og med en varmepære, som de små hurtigt samlede sig omkring. Den anden halvdel var med glaslåge i toppen - i den del var der foder og vand. Om natten og på kolde dage blev kassen dækket til med mange sække og andet. De første dage fik kyllingerne specielt foder købt hos købmanden, senere fik de mere groft foder. Når de havde fået lidt fjer, og vejret var godt, blev de lukket ud i en indhegning, som blev gjort større efterhånden som kyllingerne blev ældre og krævede mere plads. Så snart vi kunne se, hvad der var haner, begyndte de at være vores søndagsmiddag. Far huggede hovedet af hanen, og så måtte damerne i huset skolde fjerene og plukke den. De sidste pigge og fjer blev brændt af over et lille spritblus. Der blev hældt lidt sprit i kulskovlen, som så virkede som blus. Når hanerne blev for frække ved hønekyllingerne, blev de adskilt, og hønerne kom om til de gamle høns.

Hønsehuset havde "råner" uden "møgbræt". Vi tændte lyset i hønsehuset, når vi kom op om morgenen, og slukkede det igen ved ottetiden om aftenen. Hønsene blev lukket ud, når det blev lyst, men ikke før kl. 7 om sommeren, og de blev drevet ind, når det blev mørkt. Hønsene gik helt frit, men ikke foran på gårdspladsen og i haven. Der var hønsetråd ned gennem læbæltet, så de ikke kunne komme i haven. Ellers gik de på græs og mødding, så det blev gode æg med meget gule blommer. Om sommeren blev nogle høns altid skrukke og ville ligge på æg. Nogle gange havde de lagt æg i en rede gemt et sted, så vi måtte snige os efter hende for at se, hvor hun lagde sig. Så var æggene ofte rådne, for vi havde ikke hane. Skrukkehøns blev sat i en kasse med ristebund, eller de fik en snor bundet om benet og sat i tøj et ukomfortabelt sted, f.eks. på kort græs eller stenbro. Efter ca. 3 uger "glemte" de, hvad de var i gang med, men nogle var meget genstridige. Æg blev samlet ind af os børn tre gange om dagen. I hønsehuset blev der dybstrøet med avner, og der blev muget ud hvert forår. Om sommeraftenerne var det svært at få hønsene ind; de ville gå i træerne, fordi der var lus i hønsehuset. Det kunne tage os op til en time at få hønsene ind, og det var børnenes job. Vi skulle lukke for hønsene og sørge for, at alle var inde. Der skulle lukkes udenfor med et skydespæld. Vi var ofte bange for at gå om til hønsehuset, når det var mørkt. Der kunne jo være en ræv, troede vi, så vi skulle gerne holde hinanden i hånden, min søster og jeg. De gamle høns spiste vi selv, de blev kogt i flere timer og kunne være meget seje at tygge. De blev udpeget ved, at de aldrig lå på reden. Vi kendte jo de fleste på udseendet, og det var let

at pege en ud, der aldrig var på reden. Gode høns lagde et æg hver dag. Vi fik aldrig taget høns af en ræv, men jeg så en høg tage en høne og fik høgen jaget væk, så vi selv fik hønen. Den var død, da jeg kom, men ellers uskadt. Det skete også, at vi fandt hønsereeder i kornet under høsten. Mine søstre havde dværghøns, men jeg fik duer, som var i stalden. Vi spiste så de unger det gav, og nogle solgte jeg til slagteren for en lille skilling. Høns og andet fjerkræ sorterede på alle gårde under børnene eller konen, ofte fik konen indtægterne fra fjerkræ.

En gård hvilede i sig selv, hvad foder og dyr angik. Det korn og de rodfrugter, der blev avlet, skulle fodres op til dyrene. Også mælk kom syrnet hjem fra mejeriet og blev brugt til foder til grise, høns og kalve. Der blev kun købt kraftfoder til køerne, alt andet var fra egen avl. Var avlen lille et år, blev der sendt flere dyr til slagting. En stor avl gav større tillæg, eller man fedede kalvene lidt længere. Det var et job for far at se, hvor stor avl der var til næste vinter, og eventuelt spare sidst på vinteren, indtil der var græs. Var der meget korn, fik kalvene mere, når grisene ikke kunne følge med. Min søster, Grethe, havde nogle år nogle få ænder, som hun selv passede og fik penge for, når de blev slagtet. Jeg havde også kaniner nogle år, som jeg også selv fik lommepege for ved salg. Mor og far havde helt fælles pung, så mor havde ikke brug for at skaffe ekstra lommepege. Hun havde en damepung hun brugte når hun var i Herning.

Vi fik hund (lignede en schæfer), da jeg var ca. 6 år. Det blev egentlig min bedste ven og legekammerat, som der næsten ingen var af. Vi kunne lege put, spille bold, fange muldvarpe, lave højdespring, lege i halmen. Vi var meget gode venner, og sorgen var stor, da han døde 8 år senere.

Mor tog sig meget af kattene; de blev fodret godt med alt fra husholdningen. Far gav dem altid mælk, når han var færdig med at malke - så stillede de op alle ca. 3 stk.

Nogle år var der kattesyge, som slog næsten alle katte ihjel, men en broget kat overlevede sygdommen. Hun blev meget gammel og fik mange killinger, som næsten alle blev druknet, når vi fandt dem. Det skete ofte, at en af kattene var inde i stuen om vinteraftenerne. Det var afgjort et stort privilegium, som alle forsøgte at indsmigre sig til.

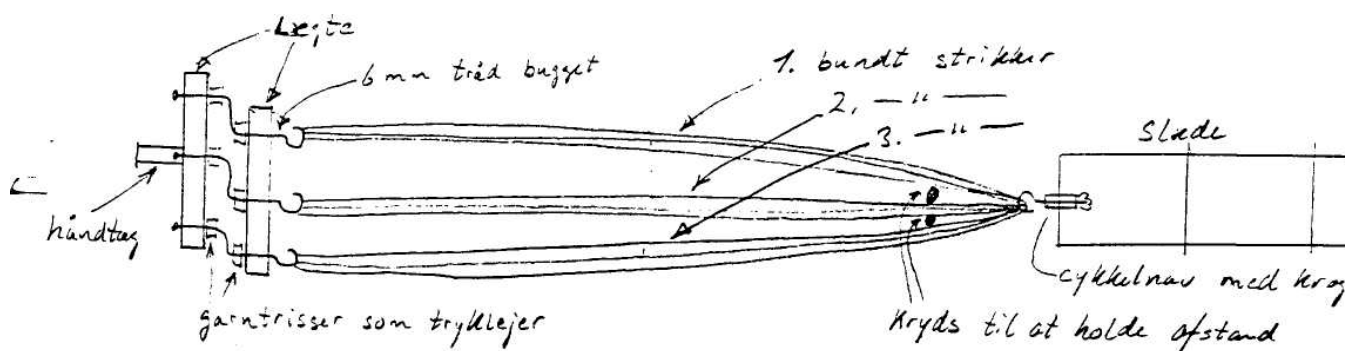
Far sendte ikke dyr på dyrskue eller handlede på marked. Vi var til stormarked i Herning efter høst for at se på gøgl og karruseller - det var en festdag. Inden vi var store nok til at komme med, fik vi markedsgave, hvad den bestod af, husker jeg ikke. Ofte cyklede vi sammen med far, eller vi kørte i bus med mor. Vi gik altid samlet, og far viste rundt.

Vi dyrkede roer, korn og kartofler til eget brug. Der blev købt lidt dari (billigt USA-foder) til grisene. Der blev også købt kød- og benmel til grisene som vitamintilskud og kraftfoder til køerne. Kraftfoder består af sammenpresset soja og andet protein, som forhøjer mælkeydelsen. Roer var ca. 2/3 kålroer og 1/3 sukkerroer. Køerne fik roer om vinteren i dette forhold, og kalvene fik også deres portion. Hestene fik ikke kålroer, kun sukkerroer og hakkelse, dvs. havre skåret i stumper med hakkelses maskinen. Om sommeren fik de også græs, som de selv gnavede på marken. Når hestene skulle arbejde hårdt, fik de mere havre tilsat og mindre strå. Grisene fik deres korn malet i kværnen til grutning, som blev opblødt i sur mælk. De fik sjældent vand, kun når det var meget varmt. Køerne fik også hø om middagen, halm kl. 7 og 19 og roer kl. 6 og 18. Vi fik kogte kartofler fra mejeriet og kulede dem ned lufttæt, hvorved de blev sure og ikke rådne. Det var grisemad om foråret. Køerne fik også ensilage og roe top. Ensilage er syltet roe top. Det var de helt tossede med, og de fik det, så snart frosten var gået af ensilagen. Ensilagen lå syltet i to runde jordhuller foret med mursten. Hullerne var nok 2,2 m i diameter og 1,5 m dyb. køerne var på græs så snart der var noget, men de var inde om natten. Ligesom kogte kartofler, bliver ensilagen sur efter lufttæt henstand i et ½ år. Vi lavede aldrig ensilage af græs, som det er almindeligt i dag. Vinterarbejdet bestod i pasning af dyrene fra kl. ca. 6-7.30, derefter f.eks. tærskning af korn, hvor jeg tog halm fra ved at forke det hen i enden af laden mod øst porten. Det kunne være koldt, så bagefter kunne man gå i stalden og eventuelt strigle lidt på køerne. Der skulle også køres roer ind ca. to gange om ugen. Det kunne være besværligt i frost og sne, men det var egentlig et hyggeligt arbejde, hvor far fortalte en masse om dit og dat - vi havde ikke travlt. Hvis der kunne køres på jorden, blev der

sidst på vinteren kørt ajle ud, og møddingen blev tømt. Vognene blev læsset med greb, og der blev læsset af i små klatter jævnt fordelt på marken. Det blev ofte gjort, når jorden var frosset, ellers sank vognen i det fede ler. Ved aflæsningen løftede vi den ene sidefjæl i bagenden og lod den hænge ned på jorden. Med en møghakke blev møget hakket ned, og man kørte lidt frem til næste aflæsning af en klat. Senere en dag gik man så ud og spredte klatterne ud. Det skulle gøres jævnt, og helst ikke før det skulle pløjes ned. Derfor kunne klatterne ofte ligge i op til halvanden måned. En dag med tørvejr blev der også gjort fænger klar med elhegn. De nye indtægter, skulle hegnes ind, ofte var det træ pæle, som vi trak op og gravede ned et nyt sted. Før jul skulle der også dækkes roekuler; nogle gange først med halm, hvorefter vi pløjede rundt om kulen for at gøre jorden let og også for at flytte den ind mod kulen. Med greb smed man så jord på kulen. Et hårdt arbejde for ryggen.

Om vinteren lavede vi også reb. Alle strikker fra negene blev samlet sammen ved tærskning. Far skar negene op ved knuden. Strikkerne blev så bundtet med ca. 50 i hver og taget med ind i stuen om aftenen. Der sad far så og skar knuderne af, hele bundtet på én gang, hvorefter han lagde hele bundtet på det ene knæ og startede med at binde dem sammen til en lang snor. Efter en tids binding stoppede han og vikled snoren op omkring en pind, så det var i kryds og ikke kunne falde af. Når den så var nok, lavede vi reb i stalden om dagen. Slæden havde et cykelnav indbygget, men akslen havde en krog, hvorom strikkerne blev lagt som vist i TV af Bonderøven

tegnig

Man kører håndtaget rundt, hvorved de tre kroge drejer rundt og snor de tre bundter strikker hårdt sammen. Én holder et kryds ved krogen og holder slæden tilbage, den vil skride frem, når der snos stramt. Derefter føres krydset langsomt frem, så man får et godt og fast reb. Det var et arbejde, jeg til sidst selv lavede og fik én til at dreje håndsvinget. Et reb blev ca. 15 m langt.

Al vores jord var drænet. Jorden til alle 13 husmænd omkring Øster Bjødstrup, var jo solgt fra omkring 1920. Ejeren af Ø. Bjødstrup omkring 1870, havde lejet "Holstenerne" til at lave et teglværk på det der blev vores jord fra 1922. Det er sikkert derfra mursten til stuehuset på Ø. Bjødstrup er kommet. De har også lavet små drænrør med ca. 30 mm hul, som lå i vores jord. Dem skiftede vi ud til store rør. Samtidig lagde han afskærende hovedledninger. Han brugte aldrig instrumenter for at få det i "watter". Om foråret sås resultatet tydeligt om alt var lagt rigtigt, ellers ville der være våde steder. I stedet kunne man helt nøjagtig se, hvor drænrørene lå, for der blev leret først lyst. Fra jeg var omkring 6 år hjalp jeg med at lægge rør ud, så han kunne nå dem fra grøften. Da jeg blev ældre, kunne jeg også dække jord på, og til sidst kunne jeg grave render. Det var typisk vinterarbejde i godt vejr. Teglværket fik brunkul til brænding fra en grav i det sydøstlige hjørne af Øster Bjødstrups jord. Det jord blev solgt fra i 1922.

Det skete også, vi fældede bøgetræer i haven og savede dem til brænde. Vi havde en skovsav. Far trak i den ene ende og jeg i den anden. Det kunne man få varmen ved i frostvejr. Far fortalte altid under et sådant arbejde. Det var ofte morsomme ting, han havde hørt fra andre. Han havde en god humor i de ting han fortalte. Naboernes forhold og gøren, både for år tilbage og nu, var han god til at berette, og jeg fik ofte de samme historier fortalt flere gange og kunne godt være lidt træt af at høre det igen. Der var dog mange spændende ting, som jeg senere vil berette om.

Hen på foråret kom der kali og superfosfat hjem, og det skulle blandes. Senere kunne det købes færdig som NPK-gødning.

Der blev også tid til at lave cykler og ting i ler (f.eks. en liggende kat, en nisse og meget andet). Der blev også lavet hakkelseskurv og sko i halm og en kurv af flettet pil. Kurven var til at bære roer op til krybben for køerne. Han lavede også en meget flot, stor julebuk i halm.

Mors vinterarbejde var nok ikke så forskelligt fra sommerarbejdet. Der skulle gøres rent og laves mad, men mange vinteraftener sad hun og stoppede sokker, vanter og andet uldtøj. Fra vores bedstemor (mormor) fik vi kludesko. Sålen var sammensyet af mange lag stof til en 10-15 mm tyk plade efter vores fod. Toppen blev hæklet og syet fast på sålen. Det var et par gode, varme sko. Der skulle også hentes brændsel ind af os unger. Tørsv, kul, koks eller træ - alt efter prisen og formålet. Komfuret i køkkenet blev ofte fodret med tørsv ved madlavning og med kul eller koks, når der skulle bages. Kakkelovnen i stuen, en høj rund en med krone, blev også fodret med lidt af hvert, men ikke tørsv, der brænder for hurtigt. Når det rigtig var vinter, "fyrede vi over". Det vil sige, at ilden ikke gik ud om natten. Det gjorde den i komfuret. Tørsv kan ikke holde ild natten over. Derfor var der kun varme i stuen om morgenen. Den, der skulle lave morgenmad, måtte først tænde op og så sætte havregrød på og vand til kaffe. Det har jeg prøvet mange gange, da jeg var 7-8 år gammel. Stue nr. 2 kunne delvis varmes op med kakkelovnen, men i soveværelse og loftskamre, hvor vi sov, og bryggers var der ikke varme. Badeværelset var kun i brug lørdag aften med vand fra en gruekedel i baggangen (bryggerset). Hovedindgang og trappe op til loft var også uopvarmede. Det var normalt med is på væggene i værelset, og i gavlværelset var der ofte sne på gulvet, fordi vinduet vendte mod øst, og der var ikke varme nedenunder som i kvistværelset. Vi fik normalt en varmedunk med op i seng, så fødderne kunne blive varme.

Skolen, jeg gik i, var Hauge folkeskole under Gjellerup sogn. Der var 3,2 km til skolen, som lå sydvest for vores gård. Det betød, at der næsten altid var modvind til skole. Jeg cyklede på grusvejen, som om vinteren var meget besværlig, ofte måtte jeg gå eller slæbe cyklen gennem driver af sne. I tøjvej kunne vejen være meget blød, og der skulle virkelig trædes til. Desuden måtte jeg trække en dynamolygte, så man kunne se vejen, for det var ofte mørkt om morgenen, og om vinteren skulle jeg til gymnastik to gange om ugen kl. 19-20. Da fulgte jeg med søster Grethe de første år. Jeg kom så en time for tidligt, og hun skulle vente på mig, i hvert fald når vi skulle gå i sne. Jeg var meget glad for lærer Hansen. Han var for mig en kilde til oplysning om alt i verden og han var en god fortæller. Han røg meget cigar og havde mange frugttræer og mange bistader. En gang kom han hjem til os og fik en bisværn, som havde slået sig ned i et træ. Han var også glad for mig kunne jeg mærke, jeg fik aldrig skæld ud. Jeg havde endda et privilegie, at kunne afbryde ham når jeg så en ny fugl i haven. Han hentede så en fuglebog i privaten og vi fik lidt om hvad der stod i bogen.

Jeg startede i skole d. 1. april 1950 og sluttede omkring 21. marts 1957, altså få dage før jeg blev 14 år gammel. De første tre år gik jeg hos en lærerinde på ca. 55 år. Første år var vi ca. 6 drenge og 8 piger. Det var det eneste år vi var een årgang. Anden år gik vi sammen med dem, der gik i første klasse forrige år. Hvert andet år gik vi med et hold, der var et år yngre, og hvert andet år med et hold et år ældre. Lærerinden var streng og tolererede ikke, at jeg ville snakke, så jeg blev flyttet til et hjørne, hvor jeg ikke kunne hviske med andre. Jeg fik også en lussing en gang.

Vi var alle glade for frøken Grønbæk, som lærte os at stave og regne og bibelhistorie og salmevers. Efter de tre år gik vi 4 år hos lærer Hansen. De fire år var vi igen delt op i to dobbelthold, så vi også her hvert andet år gik med et hold, der var et år yngre, og hvert andet år med et hold et år ældre. Vi havde dansk, regning, historie og geografi. I læsebogen læste vi f.eks. græsk mytologi og om de nordiske guder. Der var ikke sprog, fysik og naturlære. Derimod var der alt det vi kunne tygge i os af religion. Lærer Hansen var rigtig god til at fortælle og udlægge både katekismus og bibelhistorie. Vi gik 8-14 om sommeren og 9-15 og vinteren og så kun hver anden dag, også lørdag. Der var nogle ordblinde drenge, som aldrig fik lært at skrive, og som var dårlige til at læse og lære udenad. Sidst i timen gennemgik lærer Hansen det stof, som vi skulle lære til næste dag. Historie, geografi og bibelhistorie blev vi

overhørt i 3-4 stykker ad gangen. Jeg var meget skrap til at huske og genfortælle, det jeg havde for. Salmever og katekismus blev vi overhørt i enkeltvis, og der skulle refereres ordret. Det var jeg stormester i. Til eksamen kom præsten fra Gjellerup og eksaminerede os, medens skolekommissionen sad ved siden af og hørte på. Vi havde de sidste par måneder lavet skrivehefter med diktat, genfortælling og regnestykker. De hæfter sad skolekommissionen og læste i under eksaminationen. Eksamen tog en formiddag, mener jeg. Vi havde pen og blækhus at skrive med, få skoler på landet brugte stadig tavle og griffel.

Vi legede som regel sammen med pigerne, når vi spillede pind, legede tagfat, rundbold og den slags, men når vi spillede fodbold eller legede røvere og soldater, var vi kun drenge. Pigerne spillede så forskellige boldspil, hoppede i sjiip eller 'hoppede mand'. De sidste to år var vi to drenge, som udvekslede små kærestebreve med et par piger. Det var helt sjovt. Vi fulgte dem også hjem, som vi kaldte det. Vi havde en årlig udflugt til Århus, Viborg, Silkeborg, Himmelbjerget - og i 1955 var vi i København en uge. Vores lærer døde pludselig af en hjernesvulst 42 år gammel, og vi fik to forskellige vikarer det sidste år. Det var ikke godt.

Der var bedre toiletforhold i skolen, end børn var vant til hjemmefra. Hjemme var det meget sjældent, man havde et toilet, hvor man kunne lukke døren efter sig. Det så vi i skolen. Det var ganske vist en spand, som blev tømt af en nabolandmand. Der var heller ikke bad eller centralvarme. Vi skulle hente brænde selv, og læreren lagde det i kakkellovnen. Da jeg var 11 år, blev der bygget et lille hus med træk og slip toilet.

Lærer Hansen havde mange æbler, som han gav mildt delte ud af til os, ofte som gave eller præmie, når vi satte penge i spare bogen. Vi købte en slags frimærker, som han klistrede ind i en bog, og når den var fuld blev den afleveret i sparekassen i Hammerum. Det kunne give et æble, når man købte nogle mærker, men var bogen fuld, gav det måske en ny blyant. Vi havde også et par skabe med bøger til låns. Jeg læste dem alle og fik også små præmier, hver gang jeg havde læst 10 bøger. Det skete, vi sluttede dagen af med at spille håndbold, og Hansen var dommer. Om vinteren gik vi i stedet i gymnastiksalen og legede "sørøverleg". Det var en slags fangeleg, hvor gulvet var vand, og gymnastikredskaberne land og skib. Man kunne også svinge i tovene for at komme over til øer, når sørøveren var efter en. Hansen var også her dommer og afgjorde, når én var i vandet og derved ude. Gymnastik hørte til i idrætsforeningen, og næsten alle kom til gymnastik om vinteren. Der var ikke noget om sommeren, da fik vi motion nok ved at arbejde.

Jeg havde 200 m til nærmeste gård, hvor der boede en dreng to år yngre og en pige 4 år yngre end mig selv. Næste gård, hvor der boede en jeg kunne lege med var 1 km væk, og alle mine skolekammerater boede mere end 2 km væk, og det var der ingen der kørte efter. Vi skulle jo altid være i nærheden for at hjælpe med arbejdet. Derfor havde jeg faktisk ikke leget med drenge, før jeg kom i skole.

Indtil jeg blev syv år, kørte jeg trehjulet cykel. Jeg fik altid en skovl i fødselsdagsgave, og den blev også brugt. Til jul fik jeg kun en gave - et år en sparegris (den har jeg endnu), et andet år en brandbil. Julen før, jeg startede i skole, fik jeg en cykel og en knaldpistol. Jeg lærte hurtigt at cykle, men det tog et år, før jeg kunne stå af som en mand. Det grinede de meget af henne i skolen. Det blev nu min pligt også at køre 5 km til Hammerum efter varer i fritiden. Det var drøjt på grusvej, og jeg var meget bange for en hund ved teglværket. Efterhånden som jeg fik flere kræfter, måtte jeg hjælpe til med alt muligt, eller jeg gik bare med far og kiggede på, hvad han lavede.

Far hjalp mig med at lave en vindmølle, som kunne trække værktøj, og jeg brugte megen tid på mange små møller og på at få dem til at lave strøm. Far lavede også mit første skib med sejl. Det byggede jeg om mange gange med nye typer sejl. Det var en sport at få det til at sejle så tæt op mod vinden som muligt. Vi havde nogle gamle lergrave, som blev oversvømmede, når der var megen regn, især om efteråret og ved tøjbrud. Jeg forsøgte også med hjuldampere med elastikdrev; men sejl var sjovest. Så var King, min hund, altid med mig. I sneen byggede jeg altid huler og fæstninger, og ofte lavede jeg "jernbanespor" i sneen på græsplænen. Far hjalp også med at lave en sneplov,

som var påmonteret en hjemmelavet kælk, hvis meder var en gammel stol med buet ryg. Det var en god en at arbejde med. Husk på, der var hverken salt eller grusspreder på den tid. Der kom kun en lastbil med sneplov, når der lå driver, og så kørte man sneen fast til is, så der var masser af "arbejde" for mig med min lille plov. King kunne jeg også få til at trække vores rigtige jernkælk. Jeg holdt af at sidde på køkken bordet og se det sneede om aftenen. Jeg tændte gårdlampen og så på snefnug, der føg forbi lampen og jeg glædede mig til at komme ud og lege i sne dagen efter. Det var meget flot at se på sne dækkede marker med sne fygende over dem. Når blæsten skiftede i styrke, skiftede fygningen karakter. Det var flot. Der blev store driver ved gården, hvor der var lidt læ og især i lergravene kunne der være høje driver, hvor jeg med skovl gravede mig ind i og havde en hule. Det var ikke så sjovt når det var alvor og jeg skulle gå i høj sne til skole og til gymnastik en aften om ugen. Jeg måtte passe på retningen og ikke gå vild på de hvide marker. Det var koldt at gå mod snefog og vanterne frøs til is.

Jeg arbejdede også meget med skovl og vand om efteråret og ved tøjbrud. Jeg byggede dæmninger og lavede kanaler til havne, og med skovlen lavede jeg bølger for at se, hvad digerne kunne modstå.

Jeg fik skøjter, da jeg var ca. 10 år gammel. Jeg kunne bruge vejen, som var som en isbane. Det var ikke så meget, jeg kom på rigtig is, idet der næsten altid var sne på isen på vores vandhuller. Om foråret holdt jeg meget af at krybe frem til fugle i skumringen. Markerne var fulde af viber og hjejler, og ved vandhullerne var der rørhøns og ænder. Jeg var meget tålmodig, når jeg sneg min frem i en plovfure, og jeg elskede lugten af forår. Ved at hakke roer fik jeg tjent penge til en luftbøsse, som jeg købte i brugsen, uden at far og mor vidste det. Den kostede 28 kr., men Grethe sagde det til far, og han var skuffet over, at jeg ikke havde sagt noget, men købet blev godkendt. Den luftbøsse gik jeg meget på jagt med sammen med King og senere Svend Åge (ham, der passer far og mors grav nu). Vi skød gråspurve og rørhøns. Den gang var der tusindvis af gråspurve på landet. I laden havde vi altid en slynge om sommeren (da var laden jo tom indtil august) - og den var god. Far lavede også en flyver, som mindede om en DC-3'er, men med én "motor" i front. Han lavede også en "bøsse" i træ med et rør til løb. Det gav starten til at lege cowboy og indianere med Svend Åge og Gunnar fra nabogården. Vi sneg os rundt om gården og ind på hinanden og sagde 'ping-ping'. Det var lyden fra en kugle, der rammer en væg. Vi gik nemlig en gang imellem i biografen i Ikast søndag kl. 16 - det kostede 75 øre. Om vinteren lånte jeg mange bøger i skolen og læste bl.a. Jan-bøgerne.

Jeg kiggede også altid efter jagerfly fra Karup, som ofte fløj over os. De første jeg husker var Spitfire, som øvede sig i luftkamp. Det var sjovt at se, hvordan de dykkede efter hinanden og lavede loop. Da Gloster-motoren med to jetmotorer kom, holdt de luftkampe op, og fra den tid fløj man bare lige ud, men de forskrækkede os ofte, når de kom lavt, og vi ikke havde set dem.

Vores gulvtæppe i dagligstuen havde en bort, der mindede om en vej, og på den kørte jeg meget med min kran bil og min lille Ferguson. Jeg har dem begge endnu. En gammel cigaræske i metal blev sat foran på kranbilen og fungerede som sneplov, og så legede jeg løs i fantasien, at der blev ringet og vognmanden skulle rydde sne eller hente grise, og maskinstationen skulle ud med en traktor. Det var mit indendørs "vinterarbejde". Jeg gik også et ingeniørsæt og lavede mange 'støjting', som kunne bevæge sig eller udvise stabilitet som en bro. Mor snakkede ikke så meget som far, men det var hyggeligt at være inde hos mor og se på, at hun lavede mad, vaskede og bagte. Hun satte mig på små opgaver, og jeg fik ros for det. Jeg tror aldrig, far roste mig, selv om jeg mener, at jeg klarede opgaverne fint. Mor hørte mig også ofte i lektier, og far blev tosset, når jeg ikke forstod at regne. Det var forskellen på de to.

Hvad købte vi? Det var kun 5 år efter krigen, da jeg begyndte at cykle til købmanden efter varer. Der skulle holdes styr på rationeringsmærker på kaffe, rugbrød, sukker og kakao. Jeg havde bog med til købmanden og penge til slagter og bager. Det vi købte ved købmanden blev godskrevet fra mejeriet for leveret mælk, men der var penge i overskud til kunstgødning og kraftfoder til køer. Kaffen blev malet, og man blev betjent ved en disk. Man lagde bogen på disken til den kommis, som blev ledig. Han samlede alt sammen, ind til det hele lå foran mig på disken - en ekstra optælling, og

der blev skrevet pris ud for de emner, mor havde skrevet i bogen. Det kunne være 1/8 kg kaffe, 2 kg sukker, 2 kg mel, 1stk. sæbe, havregryn og salt. Det var stort set, hvad der skulle bruges. Der var også gær, bagepulver, kardemomme, svesker, buddingpulver og atamon til syltning. Få gange øl og sodavand. Alt var i løs vægt og blev vejlet af. Det skete, vi købte sukker i en sæk, og næsten altid havde vi en sæk mel oppe på loftet, som vi hentede ned af i et mel fad. Ved bageren købte vi kun rugbrød, og ved slagteren var det ofte oksefars, nogle gange med lidt hestekød i, vi købte også ofte for 50 øre leverpostej. Ved slagteren var alt også i løs vægt. Om sommeren skete det en sjælden gang, at vi købte tomater og en enkel agurk. Jeg har nok været 9 år, før jeg så en banan første gang. Til jul fik vi en pose appelsiner og en plade chokolade. Vi lavede selv konfekt til jul, og der blev bagt meget hele året og lavet meget syltetøj, rødbeder, agurker og græskar. Æbler og pærer havde vi selv. Vi købte også julebog, men Dansk Familieblad fik vi fra naboen. Slik fik vi næsten aldrig. Vi børstede heller ikke tænder dagligt.

I 1950 havde vi et meget lille udvalg i sæber. Der var brun sæbe til gulvvaske og aftørring, sæbspåner til tøjvask og soda til blødgøring af vand. Der blev også brugt lidt skurepulver bl.a. til at tør vaske æg med. Opvask brugte vi eddike til, og det fik vi også skyllet hår i. Så havde mor Lux håndsæbe til at vaske ansigt i og billig håndsæbe til håndvask. Jeg tror kun, vi skiftede undertøj hver lørdag aften, og kulørt tøj blev også kun skiftet, når det var synligt snavset. Efter gymnastik og håndbold fik de unge heller ikke et brusebad - det fandtes ikke. Vi gik til gymnastik i en forholdsvis kold sal med en kakkelovn i hver ende, midt imellem kunne vand fryse til is på gulvet. Der var heller ikke omklædningsrum. Karle og drenge trak af tøjet i den ene ende af salen og havde gymnastik bukser på hjemmefra. Pigerne gik op oven over indgangen og skiftede tøj, også de havde gymnastikdragt på, så de ikke skulle af alt tøjet (drenge og karle kunne se op til dem).

Til håndbold om sommeren skiftede alle tøj på banen. Derfor blev man i sit undertøj med træningstøjet udenpå. Efter kampe og træning gik vi til ishuse for at snakke og så hjem i seng uden at blive vasket. Der var nu ingen, der lugtede, så vidt jeg husker.

Tøjvask kaldtes storvask. Det gik ud på at fyre op i gruekedlen, som stod i bryggerset og så med en spand hælde vand over i en vrikke-vaskemaskine, som far vuggede. Først undertøj og i det samme vand arbejdstøj. Derefter blev tøjet skyllet. Tøjet blev hængt ud om sommeren og op på loftet om vinteren. Sengetøj, duge og viskestykker blev rullet på en stor trærulle med kampesten i. Den stod på loftet og blev brugt af mor. Det gav ikke så meget forurening, og jeg husker, at afløbsvandet fra køkkenet og spande vask løb ned til nogle frugtræer, og det var først, da mejeriet begyndte at sende klor hjem til spande vask, at vi fik et dårligt kloak afløb. De første lørdagsvaske, jeg husker, var med en stor zinkbalje i køkkenet, og så kom vi tre unger i den på skift. Senere brugte vi et muret badekar i et rum, far havde lavet, og først omkring 1954 fik vi centralvarme og havde varmtvandsbeholder. Det hjalp på hygiejnen, idet det nu var let at tappe varmt vand. Kort før min tid havde vi jo ikke en gang en koldt vandshane indenfor, men en pumpe med håndkraft ude i gården og en spand vand inden for til at tage af. Vi havde ikke fin håndvask, kun en i støbejern, senere (måske i 1953) fik vi en i køkkenet lavet i zink. Der var meget hårdt arbejde med at skure gulve og køkkenborde og baggang (bryggers) med rå cementgulv. Der var et mindre gulvtæppe i den pæne stue og i dagligstuen. Når lægen kom, blev der hældt vand i en porcelænskande på servanten og lagt sæbe og håndklæde frem. Så vaskede han fingre i porcelænsfadet, før han gik. Vores WC var ude i stalden, dvs. vi sad på hug bag køerne. Når der var gæster, gik damerne ud først og derefter mændene. Vi havde heller ikke toiletpapir, men brugte gamle telefonbøger, aviser eller gamle papirsække, som blev revet af, som man havde brug for det. Det var ikke særlig effektivt. Jeg husker, mor brugte vat som hygiejnebind, andet var nok ikke opfundet. Mor brugte også Nivea-creme til ansigt; hun brugte også pudder. Far begyndte at købe frokost øl, og der stod altid en kasse bag døren i bryggerset. Vi havde også altid smør og ost til franskbrødet og margarine til rugbrødet. Smørret kom fra eget mejeri.

Hele oste kom fra Tjørring, hvor fars fætter Holger Skree var bestyrer.

Vi havde aldrig gæster til spisning. Det var der ingen, der brugte. Mor havde en gammel ungdomsveninde i Ikast, som kom måske et par gange om året. Hun og hendes mand og børn kom cyklende, så de har nok ikke været hos os om vinteren. De havde to piger, een ældre end mig og een yngre. Hendes mand var væver og fik en god snak med far. Ellers kom der en gang imellem en nabokone og sad og fik kaffe, og så røg de cigaretter. Især kom min gudmor på besøg, hun var meget ældre end mor, men de snakkede godt sammen. Hendes mand kom også og skar grise, og så fik de en Carlsberg og nogle gange også kaffe og snaps. Når vi skulle have den nærmeste nabo til aftens kaffe, blev jeg sendt af sted med bud og sagde: "Go-daw, a sku sæj, I sku væs-gu o kom hen o fo æ kaffe i auten". Det skete også, naboerne overfor, Sigvalds, blev budt og også "Viggos". Det var helt hyggeligt for mig at sidde og lytte til, hvad de snakkede om.

Mine mostre og onkler kom også en gang eller to om året. Mest var det mors søster Jenny og hendes bror Valdemar. Valdemar boede et par gange hos os, en gang fordi han blev opereret for mavesår. Bedstefar og bedstemor så vi også meget. Bedstemor døde i 1953, og derefter kom bedstefar oftere. Han boede på De gamles Hjem i Ikast og var så frisk, at han kunne gå ud til os. Ham var jeg glad for, og han sov ofte oppe på loftet sammen med Grethe og mig. En gang stoppede han mig i at ville gå i søvne.

Far og mor havde det godt sammen. Far ville altid lave lidt sjov med hende og kyssede hende altid farvel, når han skulle til købmand. Når hun bandt hans halstørklæde satte han fingrene i taljen på hende, så hun gav et hop, og så grinede han. De skændtes aldrig eller argumenterede. Hver eller hver anden vinter bød man fremmede, dvs. alle naboer, og så var der omkring 14 gæster over to aftener til stort kaffebord.

Første søndag i advent hængte mor en sølvklokke op i stuevinduet og en i grønt metal i vinduet i den pæne stue. De første år, jeg husker, havde vi ikke adventskrans eller julekalender.

Vi fik måske den første omkring 1954. Da fik jeg også min første rigtige julekalender af Else. Det var en sprællemænd. I skolen bestilte vi julebøger, dvs. Børnenes lille Julebog eller Min egen Julebog m.fl. efter vores alder. Far og mor købte næsten altid Ved julelampens Skær. Den 24. december kørte vi næsten altid roer ind i stalden og tærskede korn, så vi ikke skulle gøre det i helligdagene. Til middag kl. 12 fik vi mellemmadder, Derefter fik vi julekage og andet brød hvilket var årets eneste dag, hvor vi ikke fik middag med to retter.

Over middag satte vi fod på juletræet og bar det ind i den pæne stue. Vi pyntede juletræet sidst på eftermiddagen, mens vi hørte julegudstjeneste i radioen. Det var rigtig hyggeligt. Derefter gik vi i stalden og arbejdede der, indtil vi skulle spise. Først klædte vi om til pænt tøj. Jeg har vist fortalt, at vi næsten altid fik flæskesteg og citronfromage. Der var ikke vin til maden, men far fik nok en øl og vi andre sodavand, hvilket også var sjældent. Så blev der vasket op og derefter delt gaver ud - der var kun få gaver. Far røg en cigar og mor glædede sig med os. Mor læste ofte en julehistorie højt. Det var hun god til. Det skete, vi fik to - den anden efter at træet var blevet tændt. Så vidt jeg husker, dansede vi ikke altid om træet. Medens træet var tændt fik vi knas, meget var hjemmelavet. Vi fik også én appelsin, og så var der et glas kirsebærvin, før vi skulle i seng, vi var ikke så gamle, før vi også fik et lille glas.

Julemorgen skete der ikke noget særligt. Jeg husker dog, at posten blev kørt rundt den dag af en gårdmand med bil. Det var sjældent, vi gik i kirke før 2. juledag og aldrig den 24. Til frokost spiste vi kold mad - sylte, rullepølse og kogt flæskekød. Til aften fik vi levninger fra juleaften. En af dagene inviterede vi et par naboer med børn til eftermiddagskaffe og juleknas med tændt juletræ, og nogle gange var vi hos naboen. Man gik hjem, når det var tid for fodring af dyrene. Om aftenen skete det også, at mor læste højt af julebogen. 4. Juledag var vi altid til juletræ på højskolehjemmet i Hammerum. Det var valgmenigheden som arrangerede det. Når træet var stillet til side, dansede børnene indtil kl. 22. Derefter fik de unge og måske også de ældre en svingom til et 4-mands orkester. Mange gik op bag ved og sad og fik kaffe og kage. Det havde vi ikke råd til, men der blev ikke talt om det. Mange børn fik også pølser og sodavand. Vi fik godteposer, når vi havde gået rundt om træet. Ellers var det afhængig af vejret, hvad vi lavede

mellem jul og nytår. Inden nytårsaften skulle alle døre sømmes fast, og alle løse mindre ting skulle ind, ellers kom der måske nogen og flyttede det. Man søgte især ind for at finde malkestole- som man sad på under malkningen. De blev ofte hejst op i en flagstang. De mere dristige fandt på at fragte dem op på skorstenen.

Vi var ikke uheldige med noget, men jeg har selv været en slem dreng ved naboernes vogne m.m. Nytårsaften blev fejret næsten på samme måde som juleaften bortset fra gaverne. Og så skete det, der kom nogen og skød to kinesere af eller højst fire. De blev budt ind på et eller andet, og man sagde tak for skyderiet; men andre steder fangede man drengene og gav dem buksevand. Far havde også tradition for, at ploven skulle ind før jul, ellers komme Jerusalems skomager og satte sig på den, og det ville give en dårlig avl året efter. Ellers var han ikke overtroisk.

Krigen kan jeg ikke huske, men der skete ikke så meget hjemme hos os. Far malkede den 9. april om morgenen og hørte flyvemaskiner højt oppe flere gange. Han tænkte "nu tager de Norge", det havde der været talt om. Efterhånden kom der flere og flere. Han løb ind efter mor og greb Else og Grethe under hver arm for at de skulle ud at se, og da de lige kom udenfor på gårdspladsen, kom der nogle så lavt, at hjulene næsten rørte skorstenen, og de var fløjet under højspændingsledningerne ude over de sydlige marker. Så var far klar over, at det var os det gjaldt. Han hørte om det i radioen kl. 7. Jeg husker, at far og mors ID-kort lå hjemme i skuffen med billede og tysk stempel. Det skulle man altid bære under krigen. Der blev knaphed på tøj, og det man fik, var næsten ubrugeligt. Far fortalte, at der kun én gang var tyskere på besøg for at købe en gris, som de ikke fik. Der var luftkamp ude over Fonesbek mellem en Mustang og en Messerschmidt. De duellerede længe og skød voldsomt, far stod og så det. Til sidst fløj de lige mod hinanden medens de skød hinanden, og begge styrtede ned efter sammenstødet. Jeg husker stedet, fordi mange træer i en lille beplantning var væk. Far styrtede dertil på cykel og kom før tyskerne. Han snuppede nogle vragele, hvoraf jeg vist på loftet endnu har et relæ. Han så en støvle med en fod i, fortalte han. De to ligger begravet i mindelunden i Esbjerg. Jeg har foto af de to sten.

Far og mor var bange for røveri efter 29. august 1943, da var der lovløshed - intet politi. De fik stjålet dæk og slange af deres cykler en nat, og far havde en tyk kæp liggende ved sengen. Han købte også transformator og ringeklokke, der skulle have givet forbindelse til naboen, så de kunne tilkalde hinanden. Ellers klarede de sig godt. Far havde en del blade, der var nedkastet fra engelske flyvere, og der var også opfordringer fra Tyskland til at rejse til Polen for at overtage gårde og jorder, som de havde beslaglagt fra folk. Det lød som et eventyr og var skrevet på dansk - "overtag jomfruelig jord", stod der. På den tid var far og mor næsten selvforsynende og havde kun brug for tøj, kaffe og sukker udefra. Derfor havde de det ikke så svært. Mor har fortalt, at hun en gang på indkøb i Hammerum blev stoppet og skulle vise ID-kort.

Far fortalte, at de kunne høre, da Lübeck blev bombet. De så mange tyske flyvemaskiner, idet vi jo boede på en lige sydlig linje fra Karup. Vi havde også meget sølvpapir liggende, som var kastet ud fra engelske flyvemaskiner på vej hjem. Det blev brugt til at glimte i projektørlys fra jordforsvar omkring tyske byer, så de der sad på kanonerne ikke kunne se, hvad der var sølvpapir, og hvad der var flyver. Jeg tror ikke, der var megen modstand fra naboerne mod tyskerne. Det har far og mor aldrig talt om, men der var en stor gårdmand, der altid havde besøg af tyskere, som gik på jagt og havde fest der. Jeg hørte onde tunger sige, at alle tre tøser havde forskellige tyske fædre. Den mellemste og jeg var lige gamle. Bedstemor og bedstefar i Isenvad havde tyske soldater boende, som de var glade for. Bedstemors hjerte var blødt, og hun talte om dem som små drenge, hun havde ondt af.

Vores ensilage kule blev bygget som et beskyttelsesrum - den var ca. 1,7 m dyb og 2,5 m i diameter, men der blev vist ikke lagt tag over, før krigen var slut, og så fik den et praktisk formål. Engang var jeg gået over til Bjødstrup mergelgrav for at sejle med min lille sejlskib. Den drev ind i sivene mod vest og jeg måtte have fat i den. Derved opdagede jeg en smal bro under vandet. Den gik et par meter ud og drejede så vinkelret til venstre mod øen. Jeg fandt en pind til at føle mig frem og kom derved over på den hemmeligheds fulde ø. Den havde jeg altid ønsket at komme over på. På øen fandt

jeg et stort rundt hul med opstablede mursten til væge og et tag over, der var delvis styrtet ned. Det så ud til der havde været hylder og der stod et par gamle gryder. Hvem havde boet der? Min fantasi arbejdede på højtryk og da far var rolig om aftenen fortalte jeg hvad jeg havde fundet. Det er fra krigen og de siger der har boet en engelsk pilot på øen. Der var andre der havde talt om våben. Far fortalte at manden på Bjødstrup var modstandsmand, men ingen talte om den slags, for kom man i forhør var det bedst ingenting at vide. Måske proprietæren havde en hule til at gemme sig i.

Det offentlige var let at have med at gøre. Der var en sognefoged, som blev valgt i lighed med en borgmester. På landet var det næsten altid en stor venstrebonde. Han havde politimyndighed og kunne egenhændigt foretage alt, hvad sociale myndigheder i dag gør ved folks børn. Var der f.eks. "uægte" og forældreløse børn, blev der holdt licitation over, hvem der ville tage ungen billigst. Den unge fik altid lov at slide for føden. Willy Hasford, som far besøgte i Gråsten, var sådan en unge. Fattige folk kunne også gå til sognefogeden for at få hjælp. Den gård, som ligger lige før alderdomshjemmet i Hammerum (når man kommer fra Herning), var fattiggården. Her blev folk placeret, og for deres arbejde fik de føden og et sted at være. På alderdomshjemmet ud mod gaden var også kommunekontoret. Når jeg kom for at betale skat, var der kun to personer. Det var en tyk mand, kægneren, og så en dame. På den anden side af trappen var sygekassen - her sad én mand og en genert mand, som cyklede rundt og krævede sygekassepenge op. Opkræveren var en gammel ungkarl, som var bange for piger. Else og Grethe skulle blot se på ham, så blev han rød i hovedet. Var der en, som ikke ville godkende pålagt skat, blev han indkaldt til "torskegilde" - om det var, fordi man tidligere serverede torsk til det stævne, eller fordi alle torsk blev kaldt ind, når de ikke selv kunne finde ud af det, ved jeg ikke.

Mor var tjenestepige på et par gårde og i huset i Ikast (hos hvem ved jeg ikke), før hun kom til far. Hun fortalte meget om de to gårde, som jeg kender godt. Den ene var ved Kjærsgårds i Langelund, hvor mor havde det nogenlunde, selv om hun syntes, at hun skulle arbejde hårdt og aldrig havde fri. Hun havde en længere arbejdsdag end karlene, fordi hun vartede dem op til spisning og derefter skulle vaske op. Hun frøs ofte fingrene, når hun skulle vaske vinduer i frostvejr. Den anden gård var Godskesen, som lå lige på den anden side af viadukten syd for hovedvej 15 mellem Hammerum og Ikast. Her forstuede mor foden på isglatte brosten, men blev bedt om at fortsætte med at malke. Det gjorde forfærdelig ondt, sagde mor ofte. Hun tænkte ofte på at få bedstefar til at hente hende hjem, men det var en stor skam (også i min tid) ikke at kunne være i en plads. Så kom hun til far som husbestyrerinde, nok i 1931 eller -33, indtil de blev gift den 27. november 1934.

Far havde haft flere husbestyrerinder. Hende lige før mor havde han lidt sjov med. Det fortalte han først, da mor var død. Det var som om han lige skulle have luft for noget, han havde gemt på. Hvordan de undgik at få børn, spurgte jeg ikke om. Jeg ved ikke, om man kunne få noget den gang. Mor var anderledes, sagde han, hun ville slet ikke, før de skulle giftes. Det havde hendes mor lært hende, sagde han. Mormor fik jo en pige udenfor ægteskab. Far og mor blev gift i Isenvad kirke, hvor Else også blev døbt. Far indledte bryllupstalen med at sige: "Jeg står her som en tyv i dag. Jeg har stjålet en af Peder Mikkelsens døtre". De var gift et par år, inden de fik Else, og Peder blev utålmodig og begyndte at tale med far om, at de måske skulle til sagfører for at få skrevet, at mor skulle arve, hvis far døde. Hun var nok ikke berettiget til gården, hvis ikke hun havde givet ham et barn. Peder var ellers meget glad for far og betroede ham penge til opbevaring. Far mente, det var Peders sønners opgave, men Peder vidste, at Jens og Valdemar ville bruge pengene øjeblikkeligt, hvis de fik den opgave. Det var et par rare drenge, men ikke så stabile med penge, da de var unge, sagde far.

Jeg tror aldrig, mor kom over den rolle som husbestyrerinde - at hun altid skulle give service til far. Hun sad aldrig roligt og spiste, hvis han manglede noget ovre på komfuret, så vips var hun oppe og hente det til ham. De havde det fint sammen og skændtes ikke, før de blev gamle. Jeg sov hos dem i soveværelset så længe, at jeg husker, hvordan de 'bøvlede' med hinanden. Jeg var ikke klar over, hvad der foregik, men husker at jeg ofte vågnede ved støjen. Jeg husker også en sætning, som

mor ofte sagde under støjen - "Nej, det ved du jo godt, at jeg ikke vil have". Kun de ved, hvad det var. De havde fælles penge, men mor havde dog en lille pung i en taske, som far ikke kiggede i. Deraf kunne hun bruge lidt til hendes egen forfængelighed.

Mor havde lidt hang til medicin, og hendes læge begyndte sidst i 40'erne at give hende morfin. Det opdagede en læge, som kom, da hendes egen læge var syg, og så blev der sagt stop. Mor kom på Hald Ege nord for Karup på afvænnning og rekreation. Jeg var med far deroppe med tog fra Herning. Der var træsæder i toget, og jeg havde min skrivebog med fra mine første måneder i skole, så mor kunne se, hvor fint jeg skrev. Jeg husker, at jeg skulle blive hos en dame, mor lå sammen med - far og mor skulle åbenbart være alene. Det er de eneste to episoder, jeg har kendskab til i deres sexliv. Jo, en episode mere i 1972, hvor mor blev alvorligt syg af tarmslyng og kom på sygehus og troede, hun skulle dø. Far fortalte, at hun var meget varm, da hun kom hjem. Det var som vi var helt unge, sagde han, og havde et glimt i øjet, der ligesom sagde - "forstår du, hvad jeg mener, knægt?". Jeg tror, de havde et godt liv.

Hvorfor fortæller jeg nu altid om, hvad far sagde og gjorde og ikke så meget om mor. Det var far, jeg fulgte, så snart mine ben var lange nok til at følge efter. Mor sad jeg inde hos, når jeg læste lektier. Det var mest "small talk", vi havde, og så lagde jeg mærke til, hvad hun lavede, for hun var aldrig i ro. Der var altid bagning, rengøring, syltning, tøjreparation og lignende. Hun spurgte mig altid om, hvordan det gik med dit og dat, medens far altid forklarede og fortalte om folk. 'Folk' var både gammel familie og gamle naboer, men han fortalte også nutidsoplevelser med folk. Han var med i meget - i bestyrelsen for mejeriet i 37 år, deraf som kasserer i 17 år, formand for husmandsforeningen i mange år, formand for transformatorforeningen, som leverede strøm til gårdene (derfor skulle han klippe grene, så de ikke gik ind i elledninger, og han skulle aflæse elmålere, jeg gjorde det også nogle gange), kasserer for fryseboksen i Hammerum. Derfor ringede folk ofte og skulle drøfte dit og dat. Og han skulle til bestyrelsesmøder. Han kom altid hjem og berettede, hvad der hændte, og det var næsten altid det sjove, han havde lagt mærke til.

Til et politisk møde stod en husmand og beklagede sig, og Bodil Kock, socialminister, gik op og talte, som om det ikke var så galt. Så rejste en anden mand sig op og satte hende på plads. Han sagde: "du skulle have været en husmandskone her ude på heden og født dit årlige barn bla bla bla, så havde du ikke haft så let et syn på husmandens problemer". Til et andet politisk møde rejste Nicolaj i Tulstrup sig og ville tale, men gik hurtigt i stå med ordene "a wil gjern", og det gentog han tre gange i forsøg på at finde ord. En anden rejste sig og sagde: "Ja, du wil gjern, du had håd nøj hår på dit hoved". Taleren var skallet, og der blev grinet så meget ad den bemærkning, at Nicolaj måtte gå ned og sætte sig.

Radio som underholdning var en AEG-radio fra før krigen. Der var langbølge og mellembølge på den. P2 startede med at sende om aftenen på mellembølge. Vi hørte et radioteater, som hed Familien Hansen. Det var meget populært at hygge sig med hver lørdag aften. Til at begynde med kom det på langbølge, som vi let kunne modtage, og hyggen var ødelagt, da det blev flyttet til P2. Ellers var det fast, at far lagde sig ind på sofaen kl. 7 og hørte radioavis efter morgenmaden. På den tid var han jo næsten færdig med morgenarbejdet. Efter radioavisen var der morgengymnastik delt op i et program for mænd og et for kvinder. Det var også fast, at han var inde at høre vejrmedlingen kl.9. Middagskoncerten startede kl. 12 fra Vivex eller Radiohusets Koncertsal med dirigent Grete Kolbe. Koncerten blev afbrudt af radioavis kl. 12.30 og fortsatte så til kl. 13. Det var ikke blot Familien Hansen, vi hørte. Der var ofte radioteater, og der var også oplæsning af bøger, som vi lyttede til. Om søndagen hørte vi Giro 413. Vi hørte også Børnenes Brevkasse sidst på eftermiddagen i vinterhalvåret med Onkel Oplæser, som han kaldte sig selv. Børn skrev ind, om hvad de lavede og om deres lille kanin og startede altid brevet med "Kære Onkel Oplæser".

Det var almindeligt hos os, at radioen var tændt om aftenen, når vi sad i stuen, så hørte vi, hvad der var, på samme måde som vi i dag i TV ser, hvad der er. Det var godt, for både far og mor sad og puslede med et eller andet, imens de hørte radio. Nogle gange fik vi kaffe og kage

om aftenen, og jeg fik mælk.

Jeg har vist fortalt, at vi havde partstelefon, dvs. at vi var fire om at dele et nummer. Vi skulle derfor løfte røret og sige "tales der?". Var der en anden af de fire, der brugte telefonen, lagde man på og ventede lidt for så at prøve igen. Så kørte man svinget rundt, og damen sagde "Hammerum", og så bad man om det nummer, man ville have. Hun svarede så "klar" eller "der er optaget" - til det sidste svarede man "a prøver igen sinere". Når man var færdig med at tale, lagde man på og kørte håndsvinget rundt igen, så damen vidste, at man var færdig. Man kunne kun ringe til byer rundt omkring Herning. Når vi ringede til mors søster i Bording, skulle vi først have Silkeborg. Man startede med at bede Hammerum-damen om Bording 147, kort tid efter sagde en dame "Silkeborg"; til hende sagde man så også "Bording 147". Telefondamer var aldrig mænd. Når man skulle ringe til København, sagde Hammerum-damen, jeg ringer op og melder klar til rigstelefonen (det var på Sjælland). Der kunne godt gå op til en halv time, før telefonen ringede, og Hammerum-damen sagde "klar til rigstelefonen". Til hende bad man så om Minerva 1224. Var der optaget, kunne man lægge på igen og vente på, at Hammerum-damen ringede op og sagde "klar til Minerva", og efter en del klap var farbror Axel i røret, og far måtte tale højt, og man skulle være helt stille.

At rejse til København tog en hel dag med lyntog. Vi måtte først gå 2 km til landevejen, så med bus til Herning og derefter med 'lyneren', som var i København ca. 16.10. Det skete ikke så ofte, at vi prøvede det, selv om far havde tre brødre i og ved København. Jeg var der, da jeg var 4 år gammel første gang, og så igen som 11-årig med skolen, hvor vi sejlede hjem via Kalundborg-Samsø-Århus.

Oplevelser med mor har jeg naturligvis haft mange af. Det første, jeg husker, var da vi var i København alle fem for at besøge farbror Viggo og Axel. Jeg husker, jeg kedede mig bravt, og mor gjorde hvad hun kunne, for at jeg ikke skulle blive utålmodig og starte at hyle. Især en aften, hvor de fleste var i byen, var det kedeligt. Jeg husker også, vi var i Zoologisk Have med aber, og elefanten husker jeg også. Dernæst var det, når hun tog mig med på besøg hos min gudmor Margrethe på en gård på bakken i Hesselbjerg. Jeg havde selv fået cykel og havde svært ved at styre den i sandet op ad den stejle privatvej, de havde. Margrethe var altid meget rar ved mig og havde mange lækkerier i skabet, så jeg ikke kedede mig, når de snakkede. Vi tog også over til Alma, som boede på en lille gård nordøst for teglværket. Hun var også rar, men de snakkede også for meget. Hendes datter Mie gav mig et meget flot billede af gården og et vikingskib. Vi tog også med rutebilen til Herning. Så var mor i sin kalveskindsjakke, en halvlång flot skindjakke med hår. Vi sluttede ofte af med at gå op ovenpå hos konditor Sørensen, der lå næsten overfor Løve-apoteket. Der fik jeg en kage og mor fik kaffe. Trianon lidt længere mod vest, måske ved Føtex, gik vi også på, men det var lidt dyrt, forstod jeg. Bussen gik hjem igen, så vi var i Bjødstrup kl. 17. En dag tog hun mig med til frisør (næsten ved Løve-apoteket). Der var mange frisører i gang og en mester, som bestemte hvem der skulle klippe. Jeg tror, han var meget dyrere end frisøren i Hammerum, men det var helt spændende at prøve det. Jeg fik også syet en uldfrakke i Herning. Jeg var meget sur over at skulle prøve den og hylede til sidst, fordi damen ikke måtte glo på mig. Mor var gal på mig, nok mest flov over, at jeg var slem.

En dag tog vi til Silkeborg alle fire uden far, men sammen med Metha fra Ikast og hendes to piger. Vi blev fotograferet, og jeg har hele arket af billeder endnu. De er i en lysegrå farve. Jeg har et andet ark i lysebrunt fra Herning, hvor kun mor og jeg blev fotograferet. Det var lige før mor skulle til Kjellerup og have fjernet livmoder og æggestokke pga. kræftisiko. Hun var ikke sikker på, at hun ville leve så længe; derfor blev de billeder taget af os. Den dag vi var i Silkeborg, tog vi også med båd til Hattenæs. Det var en god dag. Vi kørte med DSB-bus nede fra landevejen, og de andre stod på i Ikast.

Mor og far var meget forskellige af natur, men de havde det fint sammen. Mor kunne se sig gal på en person og gik og arbejdede med det, til hun kunne få det ud. Jeg husker et par gange,

hvor hun havde en nabo i forhør, og det kunne let tage en time at få det hele endevendt. Det kunne også være en slagter eller bageren, hun følte sig snydt af, og så var der ingen ende på hendes vrede, men på en for os behagelig måde, idet hun aldrig gik og virkede sur eller tvær. Vi vidste blot, at for tiden var det ham, der ikke var i kridthuset. Modsat kunne der også være en, som hun elskede og værdsatte meget, og så var han i kridthuset og havde hendes fulde tillid. Alle de komplikationer fandtes ikke i hovedet på far, men han kunne til gengæld fare op, og så var det med at komme væk i en fart. Mor var rigtig god til at bage og gammeldags madlavning, men der kom sjældent noget nyt på bordet. Hun var lidt pyntesyg, og så altid bedre ud end nabokonerne, så far var altid stolt af sin lille kone, som holdt sig meget slank hele livet.

Far så også godt ud, når han blev vasket og kom i sit nye sorte tøj - 186 cm høj og nok ikke over 80 kg, helt kulsort hår til han var over 50 og brune øjne.

Da jeg gik til præst, var det i Herning Friskole, som hørte til valgmenigheden. Der var også en friskole i Hammerum ved siden af valgmenighedskirken. Præsten var således fælles for de to kirker. Vi var to drenge og to piger fra Hauge skole, som fulgtes ad på cykel til Herning. Der var også to piger fra gårdene øst for Hammerum, som gik i friskole i Hammerum. Og der var to drenge mere, så i alt var vi fire piger og fire drenge på cykel til Herning én gang om ugen i vinteren 1956-57. Vi havde det helt godt sammen og kendte hinanden fra danseskolen og fra juletræsfejt 4. juledag på højskolehjemmet i Hammerum. Så kom der et par drenge fra Kølækær-Fasterholdt, men de gik på friskolen i Herning. Resten af præsteholdet var fra Herning og et par gårde lige nord for Herning. Det var sådan, at valgmenighedsfolks børn ofte blev bragt sammen af forældrene, og det lå i luften, at vi skulle holde sammen mod alle missionsfolkene. Den holdning fulgte os alle i teenageårene. Vi kendte hinanden, når vi mødtes til sport og bal i Herning Hallen. Vi blev dog set lidt ned på, os bønder fra Hammerum, i vores regnfrakker og gummistøvler, når vi kom til friskolen. Præsten var også lidt overlegen mod os. Jeg tror ikke, han syntes, vi var så godt begavede som dem fra Herning. Cykelstien mellem Hammerum og Herning var netop åbnet et år før vi startede, så vi kunne rigtig snakke sammen på vejen. En dag punkterede en af vores cykler, og vi kørte ind på en gård på sydsiden af hovedvejen. Gården er væk i dag, men da de hørte, hvem vi var, blev karlen bedt om hurtigt at lappe cyklen. De kendte vores forældre.

Uartigheder kunne jeg også finde på. En dag stod jeg nede i haven og hørte en lastbil komme vestfra. Jeg stak hovedet ud fra hækken og rakte tunge ad den. Den kørte ikke så stærkt, og manden kørte med vinduet rullet ned, og vi så helt tydeligt hinanden. Han bremsede voldsomt op, støv og sten fløj op, og væk var jeg. Jeg var meget bange og gemte mig i læbæltet mod vest, til han kørte igen. Jeg var nok kun 6 år gammel. Få år senere stod jeg og nabodrengen ved vejen, og det var vinter med sne. Så kom dyrlægeassistenten fra Ikast i hans Landrover. Jeg lavede en god snebold og ramte jeepen lige på døren med et knald. Han bremsede og satte i bakgear, så hjulene kørte baglæns længe, før jeepen stoppede; der var jo sne. Vi blev stående og ventede på vores skældud, som heller ikke udeblev. Han var meget sur. Egentlig var jeg ligeglad med ham, han kom ikke hos os, men jeg var flov over, at nabodrengen, som var to år yngre, skulle se at jeg fik skældud. Han sladrede hjemme om alt, hvad der skete.

Da jeg var omkring 12 år, blev det sjovt at ryge sammen med Svend Åge (ham på Hammerum kirkegård). Især om sommeren mødtes vi ofte og sad og røg ved en busk eller på marken. Det var hyggeligt, men meget ulovligt. Jeg købte Queens i 10 stk. pakker. Da vi gik til præst, købte vi Variete (et mandeblad med nøgne damer og vovede historier). Det var langt fra porno, men spændende at se de store bryster på sort-hvide fotos. Ja, så stjal jeg også af naboens jordbær; det blev ikke opdaget.

Jeg har ikke fortalt, at far lærte os at lave en ovn til at bage kartofler i. Vi brugte en gammel mælkejunge uden bund. Den åbne bund blev indfyngssted, idet spanen lå ned. Spandens åbningen blev dækket til med jord med et gammelt nedløbsrør ned i jorden til åbningen.

Nu blev spanden fyldt op med tørt græs og brædder, pinde og andet brændbart. Det røg voldsomt op ad nedløbsrøret, og når der var godt ild i det, smed vi store kartofler ind i ilden. Efter en tid kunne kartoflerne tages ud og pilles. De smagte meget bedre end bagte kartofler - de havde en røget, brændt smag og var saftige.

Jeg fik tidligt lyst til mekanik, og elektriske ting skulle undersøges, hvis jeg fandt nogen. Far købte en ubrugelig radio for 5 kr. i Herning, og den fik jeg liv i, det blev til mange gamle radioer og radiodele på mit loftsværelse. Jeg fandt også ud af, hvordan jeg kunne tune den til at modtage Radio Luxemburg. Jeg fandt også Radio Moskva på 208 m og lyttede ofte til disse kanaler om aftenen fra 20-21. Radio Moskva var kommunistisk propaganda på dansk. I 1998 fik jeg pludselig besøg af den mangeårige Moskva redaktør og oplæser Erik Carlsen. Det var morsomt at se manden, jeg havde lyttet til i mange år. Jeg fortsatte nemlig med at høre Carlsen fra Moskva. Jeg var heldig med, at jeg kun fik små stød, når jeg arbejdede med de gamle radioer - jeg stod jo på et trægulv. Fra oktober til april var det for koldt på loftet til at lege med radio, og så sad jeg i stuen og læste bøger fra skolens bogskab eller lånte nogle på Herning Bibliotek. Før jeg blev konfirmeret, var jeg aldrig sammen med kammerater om aftenen hjemme eller hos dem. Jo, om sommeraftener i godt vejr, var der nogen som løb sammen, men jeg havde jo for langt til nogen, som jeg gad lege med.

Jeg havde sidste skoledag otte dage, før jeg blev 14 år. Konfirmationsdagen var i Hammerum kirke. Vi sad på en stol på kirkegangen, og vores familie sad på bænken bagved. Præsten kaldte os op til nadverbordet og gik fra den ene til den anden og holdt hånden på hovedet og sagde et vers. Det hele var blevet indøvet et par dage forinden. Da vi kom ud, fik jeg telegrammer fra mange af de andre. Jeg havde ikke telegrammer med og var flov over ikke at kende den tradition. Da vi kom hjem, var bedstefar og min gudmor Margrethe der. Det var de eneste gæster. Jeg fik gaver i den pæne stue. Et fotoapparat i lædertaske af Else, Grethe og Gunner og et ur til 152 kr. af far og mor (det har jeg endnu). Ellers husker jeg ikke, hvad jeg fik. Da vi havde spist, var vi ude i haven for at tage billeder med mit nye apparat. Det var rigtig godt vejr, selv om det var 31. marts 1957, min 14-års fødselsdag. Til aften ville Grethe, at jeg skulle hjælpe hende i stalden. Det bad jeg mig fri for. Dagen efter var festen slut, ikke blå mandag for mig. Jeg ved ikke, om andre holdt blå mandag, men jeg var med hende på Østermarken og sprede møg. Jeg kunne nu tage tid på mit nye ur. Jeg så ofte på det den dag. Jeg havde kort forinden fået en 'ny' brugt cykel. Normalt fik man en helt ny, men der var ikke så mange penge det år. Alle naboerne havde også sendt telegrammer og 10 kr.

Jeg skulle nu ud og sige tak og invitere dem til spisning i Hauge gymnastiksal en aften. Der var en ny mand på Ø Bjødstrup, og jeg var meget nervøs for at skulle derind og sige tak til nogen, jeg ikke havde set før. Jeg fik også vendt om på ordene og var godt flov. Festen var dog OK, den blev holdt en mandag aften, og næsten alle kom. Jeg tænker også mors familie kom den aften, fars var jo på Sjælland. Tante Ellen gav mig en kortbog, den har jeg glæde af endnu. Nu fulgte der invitationer fra nogle præstekammerater til ungdomsfest. Vi fik smørrebrød, og så dansede vi rock and roll og viste vores ure frem. Den første, der holdt fest, var Anne Mette Skov i Langelund. Hun var en køn og avanceret pige, som voksede op hos sin bedstefar, Christian Skov Olesen, kendt som skovplanter i Hesselbjerg og Langelund. Næste fest blev holdt hos Dorit Rasmussen i Birk, derefter Birthe Skov, en kusine til Anne Mette Skov.

Jeg spillede håndbold i Hauge den første sommer efter konfirmation og jeg var meget skuffet til vores udflugt, da min mangeårige skolekæreste, Jonna, løb rundt og kyssede en stor dreng på nok 18 år - han hed Henning. Det havde han mere styr på end jeg. Jeg fik en del snak med en ny dreng, Hans, som var tjenestedreng hos Viggo Hansen lige overfor vores gård. Hans var nede fra Rask Mølle ved Horsens. Vi cyklede til grundlovsfest sammen ved Gjødstrup Sø nordøst for Herning. Da var vi ude at ro på søen, først alene og senere sammen med to piger, Grete fra Hans'

nabogård og hendes veninde. De var meget interesserede i os, men vi havde ikke sans for kvinder i den alder. Jeg hjalp også hos Hans i høsten, og vi havde megen sjov sammen. Førnævnte Grete holdt også høstfest den sommer for alle præstekammerater fra Gjellerup kirke. Hans og jeg var selvfølgelig med. Vi dansede ikke, hendes forældre var missions, men der var sanglege i laden, og så sad vi på bænke i en stor rundkreds og slukkede lyset; så kunne man snige sig over til en, man ville sidde på skødet af. Jeg fik hurtigt Gretes veninde på skødet, men vi sagde ingenting til hinanden. Omtalte Grete blev gift med en af mine præstekammerater, og de købte vores gamle gård og havde den i nogle år, indtil hendes far døde, og de fik hendes fødehjem. På den tid boede Else og Gunner i Fredericia - de var gift. Søster Grethe var stuepige hos apoteker Elming på Løve-apoteket i Herning. Jeg begyndte også at tale med Poul, som var søn på Øster Bjødstrup. Vi talte radio sammen og lavede gamle radioer og krystalapparater, som gik uden strøm, men med en lang antenne og hovedtelefon.

Til november kom jeg på efterskole i Levring. Morbror Valdemar kørte os derop en søndag, og jeg var meget spændt uden at ane, hvad det ville sige at være på sådan en skole. Jeg kom til at bo på værelse med Jørn fra Bjerring øst for Viborg. Vi sad også sammen i fællestimerne. Ellers var vi delt op i 3 hold til de almindelige fag. Vi skulle arbejde med lektier hele tiden, og det syntes jeg var for meget - no way, det var ordre. Jeg var glad for sangtimer, gymnastik og litteratur, som vi havde valgmenighedspræsten til. Han læste mange bøger op, mens vi lavede hjemmearbejde - én af dem, Adam Homo, bed vi meget mærke i. Når der var 6-dages løb, var vi inde hos forstanderen og se TV, nok ikke alle 77 elever (drengene).

Lørdag formiddag var vi næsten altid på gå/løbetur i naturen - der var også godt. Jeg lærte meget nyt, som vi ikke havde hørt om i Hauge: fysik, kemi, engelsk og litteratur. Jeg sultede den vinter, for maden var meget fattig, og jeg voksede 10 cm den vinter. Jeg skyndte mig derfor hjem lørdag over middag. Een gang tog jeg bussen, ellers cyklede jeg de 40 km, og det var mørkt søndag aften, når jeg skulle tilbage, og det var vinter. En del af vejen cyklede jeg på hovedvej 13, og der var ikke mange biler, husker jeg. Det var rigtig rart, da jeg var hjemme i julen og fik mors gode mad. Sidst i marts kom Valdemar, far og mor og hentede mig hjem - da var jeg glad. Jeg havde dog en god oplevelse med mange nye drenge fra hele Midtjylland og et par fra København.

Den 1. april 1958 startede jeg så hos Peder Maul og Ester to dage om ugen - mandag og tirsdag. Jeg skulle have 30 kr. for de to dage. Peder var ikke en rar mand at arbejde for. Han krævede virkelig, at jeg sled hårdt. Den første dag skulle jeg starte med at muge ved svinene, mens han malkede. Pludselig for Peder op, greb skovlen og viste mig, hvor stærkt det skulle gå. Efter morgenmaden skulle vi køre roer ind fra en jord kule. Jeg var vant til, at vi brugte en forkl med 2-3 roer ad gangen, men her skulle der bruges en greb. Det kunne jeg også klare, men det var hårdt. Efter et læs skulle han til Hammerum, og jeg holdt et godt tempo. Da han kom hjem, spurgte han, "Hvor mange læs har du kørt?". Det lille antal, jeg havde fået det til, doblede han op og sagde, at jeg nok ikke havde talt rigtigt. Han gik så ind i huset, hvor roerne blev læsset af og kom helt frustreret tilbage og sagde, at det var rigtigt, og at han var vant til, at der blev bestilt noget mere. Sådan var han hele sommeren. De var 'rigtige' missionsfolk, men mig havde han ikke medlidenhed med. Jeg opdagede så, at han altid løb ind til Ester (konen) ved 9-tiden og slappede af med gode mellemadder. Han havde nemlig ikke tid til, at vi sad ret lang tid ved morgenmaden, så det var hans løsning på en kop hurtig kaffe. Så en dag skulle vi køre møg ud, og Ester kom ud med mad til os begge kl. 9. Ester var god nok, og jeg fik da fortalt, at jeg gerne ville have en mellemmad hver dag, og sådan blev det hver gang, der var hårdt arbejde. Stort set var jeg nu glad for at være der, selv om han var en slavepisker. En dag midt om sommeren ville en nabo til Peder gerne have hjælp, og far kunne godt undvære mig. Jeg kørte frem i samme tempo som hos Peder, men Otto Skov sagde "Stop lige lidt, det er ikke Peder, du arbejder for i dag". Han ville også vide, om han ikke var meget streng at arbejde for. "Jo, sådan er Peder" var hans konklusion. Otto var valgmenighedsmand, og jeg havde gået til præst sammen med hans datter, Birte.

Den sommer købte jeg en NSU knallert uden at få lov. Jeg byttede min cykel, og far blev ikke gal,

men mor syntes, det var lidt groft. Jeg var jo kun 15 år og måtte først køre knallert næste år. Jeg havde nu et problem, og det var, at jeg ikke turde køre til Herning på knallert og måtte så låne fars cykel. Jeg var uheldig, for fars cykel blev stjålet på banegården. Det var far sur over, og jeg havde ikke penge til at købe en anden til ham.

Jeg gik til håndbold den sommer to gange om ugen. Jeg spillede på juniorholdet, men vi drev det ikke til noget den sommer. Men næste år, da jeg var 16, blev vi midtjyske mestre og skulle på en lang weekend i Vingsted for at spille om Danmarksmesterskabet. Her tabte vi alt, men jeg fik en kæreste fra Bornholm, Grete Kure, som jeg skriver med endnu.

Nu er det slut med at få dregegaver - jeg er blevet voksen og vil fortælle lidt om det, jeg har fået som dreng. Jeg tror, jeg har fortalt lidt om det tidligere, men nu får I det igen. Det første, jeg husker, var sparegrisen, som står over vasken på Skolebakken i Esbjerg. det var en julegave fra far og mor. Vi fik også en gang julegaver fra fars brødre i København. Jeg husker kun en glasfugl, som sad på en lille knold. Det hele var af glas, og man kom vand i den og pustede i halen, så fløjtede den og boblerne lavede de smukkeste triller - min var lysegrøn. Jeg fik også Hopla i julegave fra København. Det var en lille papir-konus, som blev stillet på en vippe; man slog ned på vippen, og vips hoppede den op i æsken, som var fuld af huller med forskellige værdier, og så talte man op, hvem der fik flest point. Jeg har nok også fortalt om en brandbil, kranbil, traktor, elmotor med maskiner, ingeniørsæt og matadorspil. En gang mor havde været på sygehus, fik jeg et armbåndsur (uden værk); det var jeg stolt af. Jeg fik også en pistol af mor med en plasticpil med sugekop på. Den sædvanlige fødselsdagsgave var en skovl eller et sandkassesæt. Jeg fik også en trehjulet cykel, måske i julen 1948. Jeg fik også en knaldpistol, forkromet og formet som en seksløber med 'elfenbensplader' på kolben - det var også til jul, nok i julen 1952. Som I kan se, husker jeg næsten alle de gaver, jeg har fået, og jeg kan se dem for mig i dag. Folk havde dengang næsten ikke råd til at købe gaver, og børn og forældre var altid lykkelige for det, de fik.

Den 1. november 1958 startede jeg på en gård lige sydvest for Hammerum. Gården hed Bakkegården, og her var Ernst og Marie mand og kone. De havde haft en annonce i avisen, hvor de søgte en dreng. Far og jeg havde været der en aften og set på sagen. Far kendte dem godt, så snakken gik, selv om det var en lille mand med en meget stor gård. Jeg var meget spændt på at starte, var lidt bange for deres schæferhund, som hed Juno og var sur. Vi blev dog rigtig gode venner, og hun fulgte mig ofte i hælene. Peder Maul havde også en hund, en lille foxterrier (hun), som jeg også var glad for. Den fik middagslur sammen med mig. Nå, men jeg blev sat til at malke med maskine. Der var tre, vi havde én derhjemme og Peder havde to og hvordan når man skal at se efter 3? Jeg var lidt stresset den første morgen. Straks efter malkningen skulle vi ind og have morgenmad, og her var der tid til at nyde maden. Vi sad i en folkestue, som det hed på en stor gård. På gården var også en forkarl, som hed Hans. Han var halvgammel, 27 år, og doven. Han mugged ved grisene og striglede heste hver morgen. Jeg mugged ved køer og kalve efter morgenmaden. Derefter skulle der strigles køer, og det var så mit lette arbejde. Jeg var helt chokeret over, at jeg ikke skulle slide og slæbe som hos Peder. Jeg boede på loftet på et værelse uden varme, men det var jeg jo vant til hjemmefra. Vi kom aldrig ned i stuen til Ernst og Marie. Efter en måned kom der en søn hjem at gå, Svend på 20 år, og han kom til at bo ved siden af mig. Vagn boede i den anden ende af stuehuset. Der var også en pige hjemme, som hed Hanne, og så var der en søn i Gasa som FN-soldat. Hanne var et år yngre end jeg, hun var en køn pige. Første gang jeg så hende, var hun i lyserød Ole Lukøje natkjole, og jeg vidste ikke rigtig, hvad jeg skulle gøre - sige goddag eller hvad? Vi blev gode venner, og ofte var hun oppe på mit værelse, og vi lå og varmede os under dynen og legede, og jeg kildede hende, så hun råbte og skreg, men hendes far og mor sagde aldrig noget til alt vores pjat. Svend og Vagn fortalte mig alt om, hvad det vil sige at være mand, og hvad og hvordan man skulle gøre med piger. Det var tit emnet og spændende at fortælle til en, som var uvidende. Jeg fik også lært at drikke øl.

Første gang fik vi portvin og bagefter påskebryg og var derefter til bal i Kollund. Jeg blev syg, og Svend fik mig hjem. Jeg fik malket om morgenen, men Ernst kiggede undersøgende på mig. Jeg

var nok hvid i hovedet. Da jeg skulle give køerne hør, lagde jeg mig i høet og gav op. Pludselig stod Ernst foran mig og sagde blot "du skal vist op i seng". Jeg sagde "ja" og tøffede af. Efter en times tid kom Hanne (datteren på 14) op med morgenmaden. Hvor var jeg dog heldig at finde så prægtige mennesker. Der var ikke én, der drillede mig for mit uheld. Jeg havde meget let ved at udføre det arbejde, de satte mig til, og kunne let lave mere end førstekarlen, Vagn. Ofte sagde Ernst "Rolig Jens Ove, vi skal nok nå det"... Ernst og Marie ligger nu i samme "gade" som far og mor - anden grav på højre side af "gaden". Et forår var jeg nede på Bakkegården, og jeg sagde til deres søn, Niels Gadegård og hans kone Birgit, som jeg gik i skole med, at jeg var ked af, at jeg aldrig fik sagt til Ernst og Marie, hvor prægtige mennesker de havde været. Svend lærte mig også at omgås mange unge fra de store gårde omkring Herning. De var alle valgmenighedsfolk. De gamle spurgte blot "Hvor er du fra", og når jeg var fra Frede, så var jeg godkendt. Ham kendte alle.

Efterskrift 2016:

Mange ting er kommet i min hukommelse siden ovenstående blev håndskrevet i 1992:

Jeg er vokset op i skillelinjen mellem heste og biler/traktor. Vi kørte i ponyvogn til Hammerum og også til Isenvad til bedstefar og bedstemor i deres smukke hus "Lykkebo". Ved huset var der et tørvehus med plads til et par heste. Der stod Prins og gumlede på den sæk mad far havde taget med til ham. Ellers kørte vi ikke på besøg og fik Prins i stald, men far bragte og hentede mor og mig når hun ville besøge naboer. Min moster Jenny i Vester Isen kom et par gange kørende i en flot jumpe og fik heste i stald, den var jo også sulten og fik godt med mad.

Vi hentede sand i et hul i heden på den bakketop i Hesselbjerg, hvor der nu er Genbrugsplads. En dag gik jeg rundt i lyngen og dumpede i dybe hjulspor. Der var flere parallelle hjulspor på den måde man skiftede spor på, når et var blevet for dybt. Far sagde at farbror Axel havde været oppe og se på dem og sagt at det var en gammel "landevej" fra Herningholm til Skanderborg. Jeg har ofte googlet efter at få det verificeret.

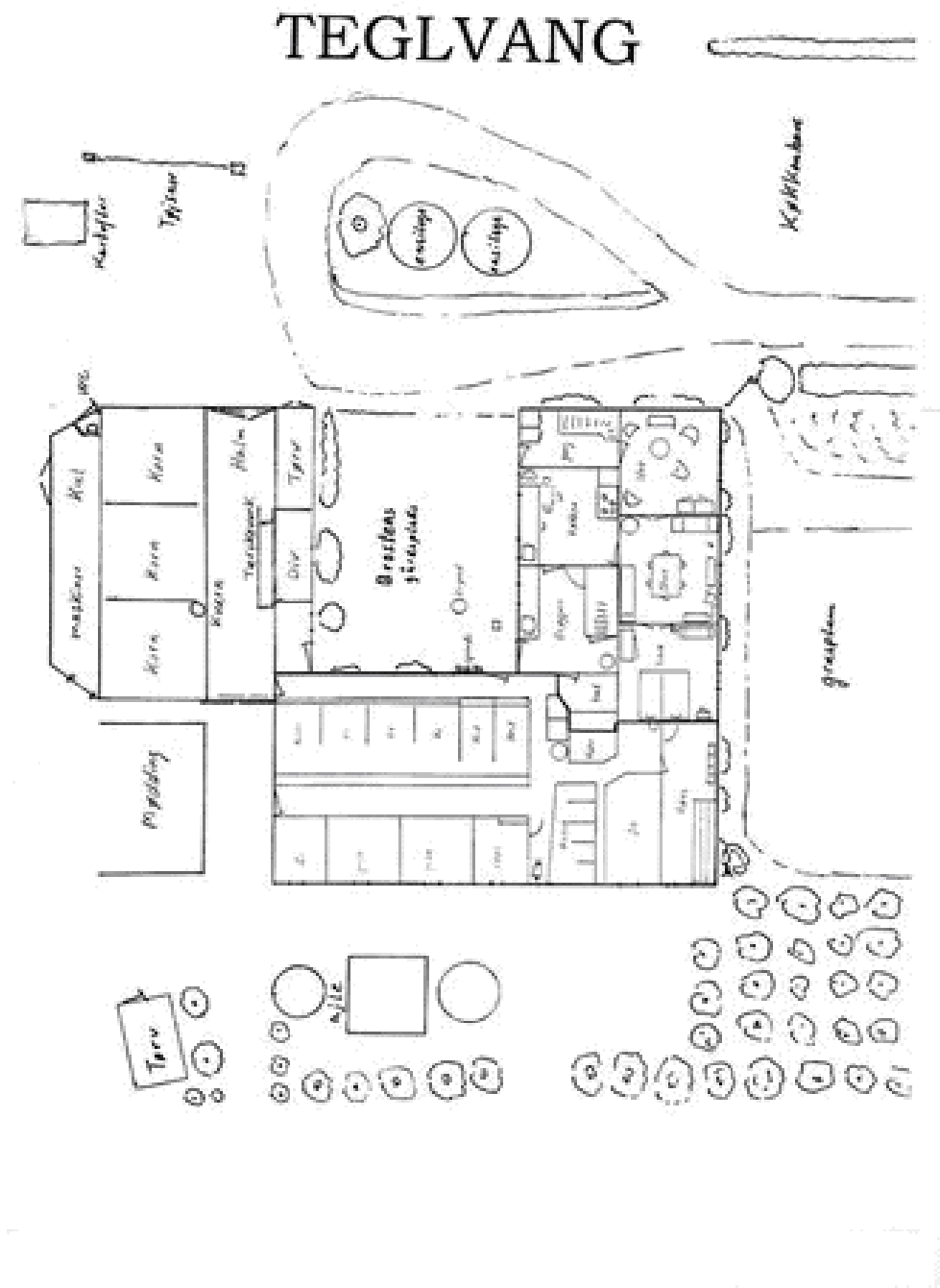
Øster Bjødstrup havde traktor. Den første jeg husker var en Fordson med jernhjul. Den første mand jeg husker var "Unge Poul". Hans far hed også Poul, men ham så vi aldrig. Jeg stillede mig ofte op og så på når Poul pløjede og når jeg havde stået længe nok så stoppede han og tog mig med. En dag da han trak ploven op sprang hans John Deer frem og sidelæns ned i bækken. Den havde ikke regulator til automatisk at tage gassen af, når ploven kom op. Poul sad ikke fast, da jeg kom hen til ham og spurgte om det gjorde ondt. Da han var fri tog han pungen op og gav mig en del mønter og sagde han var glad for mig, du kunne være løbet efter hjælp, hvis det var gået galt. Poul havde rygte for at være hidsig og kunne slå folk. Han kom ofte til far og stod og snakkede. Han havde schæferen Lyt med overalt og den fik lov at slås med vores King.

Farfar købte jorden af Søren Mikaelen på Bjødstrup, han var gode venner med farfar og da han blev syg og lå i sengen, kom Søren Mikaelen hver dag og sang salmer for Farfar. Jeg tror Niels Vejen kom efter Søren M. Niels vejen var søn af gården oppe i Busk. Han var gift med Sofie også kalder Fie Vejen. De blev ved at komme sammen med far og mor hele livet. Efter Niels Vejen kom Arne Nielsen, det må være ham der var modstandsmand. De blev også ved at komme sammen med far og mor efter de købte går nord for Silkeborg. Den næste ejer kendte jeg ikke. Under ham blev Bjødstrup tvunget til at afgive jord til omkringliggende husmænd. Derefter kom "Æ Tyk Slavter". Eli Christensen og hans rare kone Rosa. Eli Chr. Tog meget rolig på bedriften. Det var en hobby for ham med en gård. Jeg har aldrig set så meget vildt på markerne som i de år Eli var der. Eli havde en Ford Costumline dollargrin og den kom han og hentede mor i når hun skulle i byen og særdeleshed når der var valg for mor stemte konservativt som Eli og Rosa.

Til Fastelavn var det hyggeligt at komme hen til Rosa og synge for en bolle. Rosa og Eli Christensen havde ikke børn, måske derfor Rosa altid var så sød mod mig. Jeg var nok 8 år da jeg førte gang var til kaffe hos Rosa med mor.

På Vester Bjødstrup var der en ejer efter Marinus Laursen der hed Lars Larsen. Han havde to piger lige gamle med mine to storesøstre. Larsen havde som alle store gårdmænd dengang god tid til at tage sig af familien. Det kostede jo ikke ret meget at have folk. Larsen kørte derfor hans egne to piger og mine søstre i kane til Hauge skole. Jeg kan svagt huske han kom i en flot kane og holdt hvor vi satte mælkespande. Han hentede dem også hjem fra skolen. Larsen flyttede til Bording og blev handelsmand, men jeg tror det var ham der ikke kunne komme til rette med unge Poul på Ø. Bjødstrup. Efter Larsen kom Peder Rønnow med alle hans flotte sønner.

Jeg håber det var interessant læsning, som blev skrevet 1990 og redigeret 2016 og 2022

Ovenstående har jeg lavet en skitse af gården Teglvang. Under navnet er der vist en vendeplads til mælke kusken. Midt i er der et æbletræ og to ensilage kuler. Der er vist frugtræer op af alle mure og nedenfor vendepladsen er der en stor køkkenhave. Syd for stuehus er der prydhave og nederst frugtræer med et tykt læbælte mod vest.

Teglvang 1952

Jens Ove 1953